

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΠΜΣ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Διπλωματική Εργασία

«Η Ευρώπη σύμφωνα με τους
Αμερικανούς Στρατηγικούς Αναλυτές»

Τόπακα Γεωργια (Ιόλη)

Επιβλέπων:

Καθηγητής Γεώργιος Σιδηρόπουλος

Μυτιλήνη 2019

“To know a nation's geography is to know its foreign policy”

Napoleon Bonaparte

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Λέξεις – Κλειδιά	4
Abstract.....	4
Key - Words.....	4
Εισαγωγή	5
Το ευρύτερο επιστημονικό πεδίο: η Γεωγραφία.....	8
Γεωπολιτική	9
Οι πρωταγωνιστές της Έρευνας.....	10
Ευρώπη.....	11
Αμερική.....	13
Η ταυτότητα των Αμερικανών Αναλυτών	14
N. J. Spykman – Z. Brzezinski – H. Kissinger – R. D. Kaplan.....	15
Θεωρητικό Υπόβαθρο	18
Η Ευρώπη Σύμμαχος.....	19
Η εσωτερική ετερογένεια της Ευρώπης	22
Η Ευρώπη μέσα στα πλαίσια της Ευρασίας	27
Ο κοινός παρανομαστής της Θρησκείας στην Ευρώπη	32
Η Ευρωπαϊκή Ισχύς.....	35
Η Ευρώπη ως αντίπαλος.....	41
Συζήτηση - Συμπεράσματα.....	44
Σημειώσεις	51
Βιβλιογραφία	53
Διαδικτυακές Πηγές	53

Περίληψη

Η γεωπολιτική είναι η επίδραση της γεωγραφίας στους ανθρώπινους ανταγωνισμούς. Η συγκεκριμένη εργασία έχει γεωπολιτικό χαρακτήρα. Στόχος είναι να αναλύσει τον τρόπο που αναφέρονται στην Ευρώπη τέσσερις από τους πιο σπουδαίους Αμερικανούς γεωστρατηγικούς αναλυτές. Η διατριβή βασίστηκε στη μελέτη τεσσάρων βιβλίων και το κείμενο αναπτύχθηκε με τη μέθοδο «ανάλυσης περιεχομένου» (content analysis). Στο πρώτο μέρος της εργασίας, περιγράφονται οι πρωταγωνιστές της έρευνας η Ευρώπη και οι Αμερικανοί αναλυτές. Ακόμη, αναλύονται οι όροι *Γεωπολιτική* και *Γεωστρατηγική* αλλά και οι διαφορές τους. Το κύριο μέρος της εργασίας, προέκυψε από τη μελέτη των βιβλίων και από το υλικό που συγκεντρώθηκε ομαδοποιήθηκε σε έξι κεφάλαιο. Στο κάθε κεφάλαιο, περιγράφεται αυτούσια η άποψη των Αμερικανών γεωπολιτικών. Τέλος, παρατίθενται τα συμπεράσματα και η συζήτηση, που προέκυψαν από την ανάλυση.

Λέξεις – Κλειδιά

- 1) Αμερική 2) Ευρώπη 3) Spykman 4) Brzezinski 5) Kaplan 6) Kissinger
- 7) γεωπολιτική 8) γεωστρατηγική

Abstract

Geopolitics is the influence of the international relations. This thesis is a geopolitical analysis based on a specific bibliography. The purpose of the thesis is to analyze the way that the four of the most important American geostrategical analysts reference to the European continent. This work is based in the study of four specific geopolitical books and its content, developed based to the method of “content analysis”. The first part of the thesis is about the main characters of interest, Europe and the American analysts. Furthermore, it is described the terms of *Geopolitic* and *Geostrategic* and their difference. The main part of the work, it is based on the four basic books and therefore the content that was selected was batched in six chapters. In every chapter it is described in a unchanged way the American opinion about the continent of Europe. Lastly, it is mentioned the conclusion and the discussion that came up from the analysis of all the above.

Key - Words

- 1) America 2) Europe 3) Spykman 4) Brzezinski 5) Kaplan 6) Kissinger 7) geopolitics 8) geostrategic

Εισαγωγή

Η Ευρώπη είναι μία από τις ηπείρους του κόσμου η οποία γεωγραφικά βρίσκεται εξ ολοκλήρου στο βόρειο ημισφαίριο. Βόρεια βρέχεται από τον Αρκτικό Ωκεανό, στα δυτικά από τον Ατλαντικό Ωκεανό και από τη Μεσόγειο Θάλασσα στα νότια. Η Ευρώπη αποτελεί τη δυτικότερη χερσόνησο της Ευρασίας. Από το 1850 περίπου, θεωρείται χωρισμένη από την Ασία, στην Ανατολή από τα Ουράλια Όρη, τον ποταμό Ούραλη, την Κασπία Θάλασσα, την περιοχή του Καυκάσου και προς τα νοτιοανατολικά τον Εύξεινο Πόντο. Ωστόσο, τα σύνορα της Ευρώπης δεν είναι πλήρως προσδιορισμένα. Η γεωστρατηγική, κλάδος της γεωπολιτικής, θεωρείται ως ένα είδος εξωτερικής πολιτικής το οποίο κατευθύνεται κυρίως από γεωγραφικούς παράγοντες. Η γεωστρατηγική ενημερώνει, περιορίζει ή και επηρεάζει τον πολιτικό και στρατιωτικό σχεδιασμό (Garafano, 2004, United Nations Security Council, 2004, Andre, 1995). Είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη γεωγραφία. Σύμφωνα με τον Colin S. Grey «η γεωγραφία είναι η μητέρα της στρατηγικής» (“[geography is] the mother of strategy”). Προερχόμενοι από τη Γερμανική Σχολή, οι θεωρητικοί γεωπολιτικοί αναλυτές που θεωρούνται θεμελιωτές της «γεωπολιτικής» είναι οι Rudolf Kjellen (1864 – 1922), ο οποίος ενσωματώνοντας μια γεωγραφικό – πολιτική έννοια στην ανάλυσή του και βασισμένος κυρίως στον F. Ratzel, δημιουργεί τον όρο «γεωπολιτική». Ο Friedrich Ratzel (1844 – 1904), άρχισε να προωθεί την ιδέα της έννοιας του Χώρου (Raumsinn) και ο Karl Haushoffer (1869 – 1946), και είχε αρκετές επιρροές από τα έργα των F. Ratzel, R. Kjellen αλλά και του H. Mackinder, ωστόσο το έργο του παρουσιάζει την προσέγγιση της Γερμανικής Σχολής. Την Αγγλοσαξωνική Σχολή Σκέψης, εκπροσωπούν δύο πολύ σπουδαίοι θεωρητικοί γεωπολιτικοί αναλυτές Ο Sir Halford Mackinder (1861 – 1947), ο οποίος θεωρείται ένας από τους θεμελιωτές της Γεωπολιτικής και της Γεωστρατηγικής. Η θεωρία του για την Κεντρική Γη¹ (“Heartland”, 1904), θεωρείται η βάση της σύγχρονης γεωπολιτικής που εφαρμόζει ο Δυτικός Κόσμος. Συνεχιστής του Sir H. Mackinder θεωρείται ο N. J. Spykman, ο οποίος έδωσε μια άλλη διάσταση στη θεωρία της Κεντρικής Γης, υποστηρίζοντας πώς το κλειδί για την παγκόσμια κυριαρχία ήταν το κρηπίδωμα² (“Rimland”). Οι θεωρητικοί γεωπολιτικοί αναλυτές συντελούν στη χάραξη της στρατηγικής των εθνών.

Το επιστημολογικό πλαίσιο της εργασίας είναι γεωπολιτικής ανάλυσης. Ο χώρος ανάλυσης είναι η Ευρώπη και ο χρόνος ανάλυσης αφορά την περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (ΒΠΠ). Τέλος, η πλευρά ανάλυσης της εργασίας είναι αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ). Η έρευνα θα προσπαθήσει να απαντήσει στο ποιά είναι τα βασικά ζητήματα τα οποία αναδεικνύονται από τη γεωπολιτική ανάλυση των σημαντικότερων Αμερικανών γεωπολιτικών αναλυτών που διαμορφώνουν την αμερικανική γεωπολιτική απέναντι στην Ευρώπη.

Αρχικά, περιγράφεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την περάτωση της εργασίας. Στη συνέχεια, γίνεται μια σύντομη αναφορά στους πρωταγωνιστές της εργασίας, την Ευρώπη και την Αμερική και τους βασικούς Αμερικανούς αναλυτές, όπου δίνεται το έναυσμα για τη συνέχεια της ανάλυσης. Στο κύριο μέρος της διατριβής αναλύεται εκτενώς το πώς αναφέρονται οι σπουδαιότεροι Αμερικανοί αναλυτές στην ήπειρο της Ευρώπης, με τη μεθοδολογία «ανάλυσης περιεχομένου». Τέλος, παρατίθενται οι σχολιασμοί και τα συμπεράσματα της τελικής ανάλυσης.

Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία έχει κοινωνικό – γεωγραφικό χαρακτήρα, η μέθοδος που κρίθηκε ως βέλτιστη για την ανάπτυξη του γραπτού λόγου προέρχεται από το πεδίο των κοινωνικών επιστημών. Επομένως, η τελική μορφή της διπλωματικής εργασίας βασίζεται στη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου (content analysis).

Πρόκειται για μια γεωγραφική ανάλυση η οποία βασίζεται σε συγκεκριμένη βιβλιογραφία. Στα πλαίσια της μελέτης και της συλλογής της βιβλιογραφίας, επιλέχθηκαν τέσσερα (4) βασικά βιβλία Αμερικανών γεωστρατηγικών αναλυτών.

Για την εκπόνηση της διατριβής, σε πρώτο στάδιο έγινε η συλλογή και η μεθοδική μελέτη τεσσάρων βασικών γεωπολιτικών βιβλίων, τα οποία εκφέρουν τις απόψεις του εκάστοτε μελετητή και ειδικού αναλυτή σε θέματα γεωπολιτικής. Μέσα από τις βιβλιογραφικές πηγές εντοπίστηκαν και συλλέχθηκαν συγκεκριμένα κομμάτια – στοιχεία με αναφορές στην ήπειρο της Ευρώπης, τα οποία θα αναλυθούν παρακάτω.

Σαν αποτέλεσμα της πρώτης διαδικασίας προέκυψε το θεωρητικό υπόβαθρο – συλλογή στοιχείων.

Σύμφωνα με τον B. Berelson (1952), η ανάλυση περιεχομένου είναι μια «τεχνική έρευνας που εφαρμόζεται για να επιτευχθεί η αντικειμενική, συστηματική και ποσοτική περιγραφή του εμφανούς περιεχομένου των επικοινωνιών με στόχο την ερμηνεία τους». Η συγκεκριμένη μέθοδος συνήθως εφαρμόζεται σε υλικό που προέρχεται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αλλά επίσης και σε άλλους τύπους ποιοτικών κειμένων όπως προσωπικά έγγραφα, ντοκουμέντα, λογοτεχνικά κείμενα κτλ. (Κυριαζή 1999). Για την κατανόηση της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου και συνεπώς της παρούσας εργασίας, παρατίθενται στη συνέχεια τα στάδια που ακολουθήθηκαν για την τελική μορφή που κείμενου. Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει την αρχική θεωρητική επεξεργασία και παράλληλα την αποσαφήνιση του ερευνητικού αντικειμένου. Κατά τη διαδικασία του πρώτου μέρους, συλλέγονται τα δεδομένα καθώς επίσης ταξινομούνται και καταγράφονται. Έπειτα, καθορίζονται οι πηγές που θα επιλεχθούν, στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι τα τέσσερα βιβλία γεωπολιτικού περιεχομένου που προαναφέρθηκαν. Στο επόμενο στάδιο γίνεται η καταγραφή και παράλληλα η ανάλυση των τμημάτων τα οποία παρουσιάζουν ερευνητικό ενδιαφέρον και συλλέχθηκαν από τα κείμενα. Στο επόμενο στάδιο, το οποίο ουσιαστικά αποτελεί το κύριο μέρος της διαδικασίας, γίνεται η συστηματοποίηση των κατηγοριών, όπου εκεί κατατάσσονται τα ποιοτικά δεδομένα. Τέλος, στο τελευταίο μέρος γίνεται η κωδικοποίηση του υλικού στο περιεχόμενο της εκάστοτε κατηγορίας αλλά και μεταξύ των κατηγοριών (Ιωσηφίδης 2008).

Όπως αναφέρθηκε, καθότι η εργασία έχει κοινωνικό – γεωγραφικό χαρακτήρα, κρίθηκε σημαντική η χαρτογραφική οπτικοποίηση ορισμένων ποιοτικών δεδομένων, ούτως ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη κατανόησή τους. Το χαρτογραφικό υλικό δημιουργήθηκε μέσω λογισμικού γεωπληροφορικής, πραγματοποιώντας τις κατάλληλες μεθόδους χαρτογραφικής οπτικοποίησης. Τα χωρικά δεδομένα συλλέχθηκαν από έγκυρες διαδικτυακές πηγές όπως η επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/gisco/geodata/reference-data/administrative-units-statistical-units/countries>).

Το ευρύτερο επιστημονικό πεδίο: η Γεωγραφία

Αναφέρεται ότι ο Ναπολέων είπε κάποτε πως αν γνωρίζει κανείς τη γεωγραφία ενός έθνους είναι σαν να γνωρίζει την εξωτερική πολιτική του. Η Γεωγραφία είναι η κοινωνική επιστήμη, η οποία μελετά την αλληλοεξάρτηση του ανθρωπογενούς και του φυσικού περιβάλλοντος. Κατ' επέκταση μελετά, ερευνά και περιγράφει τις σχέσεις του ανθρώπου ως προς τη Γη, δηλαδή πως οι άνθρωποι διαμορφώνουν το γεωγραφικό χώρο στον οποίο ζουν αλλά και πώς η Γη επηρεάζει τον τρόπο που ζουν οι άνθρωποι. Ο ελληνικός πολιτισμός είναι ο πρώτος πολιτισμός ο οποίος μελέτησε τη Γεωγραφία ως επιστήμη. Οι πρώτες αναφορές στη Γεωγραφία συναντώνται ήδη στην Ελληνική Μυθολογία και συνεπώς πρώτοι γεωγράφοι θεωρούνται ο Ησίοδος και ο Όμηρος. Ο Όμηρος ήταν ο πρώτος συγγραφέας όπου στα ποιήματά του (Ιλιάδα και Οδύσσεια), περιγράφονται τόποι, φυσικά φαινόμενα και άνθρωποι (Λεοντίδου 2011). Για πολλούς αρχαίους συγγραφείς, ο Όμηρος θεωρείται ο εισηγητής της γεωγραφίας, ωστόσο ήταν περισσότερο ποιητής παρά γεωγράφος (Λεοντίδου 2011).

Η επιστήμη της Γεωγραφίας χωρίζεται σε κλάδους όπως η Ανθρωπογεωγραφία. Η Γεωπολιτική ως κλάδος της Ανθρωπογεωγραφίας, μελετά την επιρροή της γεωγραφίας, δηλαδή του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος στις διεθνείς σχέσεις. Σαν επιστημονικός όρος, εισήχθη για πρώτη φορά από τον Σουηδό πολιτικό Rudolf Kjellén το 1899, ο οποίος ήταν μαθητής του Friedrich Ratzel που θεωρείται πατέρας της γεωπολιτικής. Ωστόσο, πατέρας του πολιτικού ρεαλισμού με προσέγγιση στη μελέτη των διεθνών σχέσεων και των στρατηγικών σπουδών, θεωρείται ο Θουκυδίδης (460 – 390 π. Χ.). Ήταν αρχαίος Έλληνας Ιστορικός που έμεινε πολύ γνωστός για το έργο του «Πελοποννησιακός Πόλεμος». Ήταν ο πρώτος ιστορικός που προσέγγισε την ιστορία με επιστημονικό τρόπο και δεν περιελάμβανε φήμες και αναφορές στους θεούς. Αντίθετα, βασίστηκε κυρίως σε ιστορικά γεγονότα και συμβουλευόταν ανθρώπους που συμμετείχαν στα γεγονότα που περιέγραφε. Κυρίως στον αγγλοσαξονικό χώρο, το έργο του Θουκυδίδη έχει γίνει ένα ιδανικό εργαλείο για να διδαχθεί κανείς από την ιστορία και να αναζητήσει «ιστορικούς παραλληλισμούς». Πολύ χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ, Η.

Kissinger, ο οποίος περιέγραψε τον «Ψυχρό Πόλεμο» ως το νέο «Πελοποννησιακό Πόλεμο». Στη σύγχρονη εποχή είναι εξαιρετικά σύνηθες φαινόμενο οι σύγχρονοι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων να αναφέρονται στο Θουκυδίδη αλλά και πολλοί πολιτικοί όπως οι υπουργοί εξωτερικών George Marshall και Henry Kissinger, να βασίζονται στις αρχές του πολιτικού ρεαλισμού. Ο Θουκυδίδης χαρακτηρίζεται ως διαχρονικός και πάντα επίκαιρος, παρά το γεγονός ότι έζησε είκοσι – τέσσερις αιώνες πριν. Το έργο του, ο Πελοποννησιακός Πόλεμος, είναι ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο γεωπολιτικής για την εξήγηση του παρελθόντος, την κατανόηση του παρόντος και τη πρόβλεψη πιθανών εξελίξεων του μέλλοντος.

Γεωπολιτική

Η Γεωγραφία αποτελεί τη βάση της στρατηγικής και της γεωπολιτικής. Η *Γεωπολιτική* είναι ένα εργαλείο το οποίο παρουσιάζει ένα υπαρκτό πρόβλημα αλλά δεν το επιλύει. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η «Γεωπολιτική» δεν πρέπει να συγχέεται με τη «Γεωστρατηγική». Η πρώτη καταλήγει σε ένα δυναμικό υπόδειγμα τάσεων ανακατανομής ισχύος, δρα σε συγκεκριμένο χώρο και αποδίδεται από ποσοτικά ή και ποσοτικοποιημένα δεδομένα του εκάστοτε χώρου. Πιο συγκεκριμένα, η γεωπολιτική με τα δεδομένα που υφίστανται στον κάθε χώρο, δείχνει προς ποια κατεύθυνση θα κινηθεί η περιοχή σε σχέση με την ανακατανομή της ισχύος. Σύμφωνα με τον αναλυτή I. Μάζη, η ισχύς ορίζεται με 4 πυλώνες ή αλλιώς «γεωπολιτικούς δείκτες»: 1) άμυνα – ασφάλεια, 2) οικονομία (σύμφωνα με τον Μάζη «σκληρή ισχύ»), 3) πολιτική και 4) πολιτισμός – πληροφορία («ήπια ισχύς»), ο γεωπολιτικός δηλαδή αναλύει την αμυντική, οικονομική, πολιτική και πολιτισμική δομή. Αυτή η γεωπολιτική μέθοδος προσέγγισης, οδηγεί μονόδρομα σε μια ανάγνωση της πραγματικότητας. Πιο αναλυτικά, η Γεωπολιτική, μπορεί να προβλέψει τις μελλοντικές τάσεις ενός γεωγραφικού χώρου. Σαφώς, δε γίνεται τέλεια πρόβλεψη, αλλά η τελική ανάλυση καλύπτει ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό πρόβλεψης και πρέπει να είναι όσο το δυνατόν περισσότερο αντικειμενική από την πλευρά του μελετητή. Η μελέτη της γεωπολιτικής εμπλέκει μια σειρά από επιστήμες όπως η γεωγραφία, η ιστορία και κοινωνικές επιστήμες σε διάφορες κλίμακες (από το κράτος στο διεθνές επίπεδο). Είναι ένα

πολυεπιστημονικό πεδίο που περιλαμβάνει σχεδόν όλες τις κοινωνικές επιστήμες με έμφαση στην πολιτική γεωγραφία, τις διεθνείς σχέσεις, τις πολιτικές επιστήμες σε επίπεδο χώρου και το διεθνές δίκαιο. Ο όρος επινοήθηκε από τον Σουηδό πολιτικό επιστήμονα Rudolf Kjellen, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ο οποίος τον εμπνεύστηκε από τον γεωγράφο Friedrich Ratzel (1897), που κυρίως ενδιαφερόταν να νομιμοποιήσει το γερμανικό επεκτατισμό εκείνη τη χρονική στιγμή (Lebensraum: ζωτικός χώρος). (Σιδηρόπουλος 2014, 73). Εν ολίγοις, η γεωπολιτική είναι η επίδραση της γεωγραφίας στους ανθρώπινους ανταγωνισμούς (Karlan 2012, 146).

Η στρατηγική σύμφωνα με τον Ναπολέοντα, είναι η τέχνη της εκμετάλλευσης του χρόνου και του χώρου για στρατιωτικούς και διπλωματικούς σκοπούς (Karlan 2012, 146). Οι χρήσεις του τελικού δείγματος της γεωπολιτικής ανάλυσης από τους πολιτικούς της εκάστοτε εξουσίας, αποκαλείται «Γεωστρατηγική». Η γεωστρατηγική αναφέρεται σύμφωνα με τον I. Μάζη, ως γεωπολιτική πρόταση, η άσκηση δηλαδή πολιτικής με στόχο την αλλαγή σε μια γεωπολιτική ανάλυση. Ειδικότερα, η γεωστρατηγική παίρνει εθνική θέση και οπτική γωνία, σε αντίθεση με τη γεωπολιτική ανάλυση, το εργαλείο το οποίο παρουσιάζει την πραγματικότητα και παράλληλα λαμβάνει υπόψιν της τον πολιτισμό σα συνιστώσα ισχύος. Αποτελεί υποπέδιο της γεωπολιτικής. Ενώ η γεωπολιτική είναι φαινομενικά ουδέτερη, αναλύοντας τις συνέπειες της γεωγραφίας για την πολιτική, η γεωστρατηγική αναφέρεται σε ολοκληρωμένο σχεδιασμό για την επίτευξη ενός κεντρικού στόχου ζωτικής σημασίας. Οι γεωστρατηγιστές είναι συνήθως γεωγράφοι που ειδικεύονται στην ανθρωπογεωγραφία, την πολιτική γεωγραφία, τη γεωοικονομία, τη γεωγραφία του πολιτισμού και τη στρατιωτική γεωγραφία (Σιδηρόπουλος 2014, 75).

Οι πρωταγωνιστές της Έρευνας

Η Ευρώπη βρισκόταν πάντα στο επίκεντρο των γεωπολιτικών συμφερόντων της Αμερικής. Άλλοτε ως σύμμαχος στα μεγάλα γεωπολιτικά παιχνίδια των Αμερικανών και άλλοτε ως εμπόδιο, η Ευρώπη κατέχει πολύ σημαντικό κομμάτι στις αναλύσεις των μεγάλων Αμερικανών θεωρητικών της γεωπολιτικής ακόμα και σήμερα.

Ιστορικά, οι σχέσεις των δύο ηπείρων χρονολογούνται χιλιάδες χρόνια πριν. Το 1492, εμφανίζονται για πρώτη φορά οι Ευρωπαίοι στην αμερικανική ήπειρο, όταν ο Χριστόφορος Κολόμβος «ανακάλυψε» την Αμερική. Έπειτα, το 1607, ιδρύεται η πρώτη αγγλική αποικία στο Τζέιμστάουν της Βιρτζίνια. Οι Άγγλοι δεν ήταν οι μοναδικοί που αποίκισαν στις σημερινές Ηνωμένες Πολιτείες. Πολλές περιοχές της αμερικανικής ηπείρου αποικήθηκαν από Ισπανούς, Ολλανδούς, Γάλλους, Σκωτσέζους – Ιρλανδούς, Σουηδούς και Γερμανούς, ωστόσο οι περισσότεροι ιθαγενείς υιοθέτησαν τον αγγλικό τρόπο ζωής. Οι σχέσεις των δύο ηπείρων συνεχίστηκαν και αργότερα. Από τους σημαντικότερους σταθμούς της σχέσης Ευρώπης και Αμερικής ήταν ο Πρώτος και ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και η μετέπειτα περίοδος (ΑΠΠ και ΒΠΠ).

Ευρώπη

Η Ευρώπη ή γηραιά Ήπειρος είναι μία από τις επτά (7) ηπείρους. Αποτελείται από ένα σύνολο διαφορετικών κρατών τα οποία διαθέτουν δική τους ταυτότητα, γλώσσα και πολιτισμό. Τα δυτικά της σύνορα είναι διακριτά και σαφή, σε αντίθεση με τα όρια στην Ανατολή τα οποία δεν είναι σαφώς καθορισμένα ούτε αποτελούν αντικείμενο κοινής συμφωνίας. Επιπροσθέτως, κάποια απομακρυσμένα νησιά και χώρες όπως για παράδειγμα η Γροιλανδία και η Τουρκία, είναι δύσκολο να αποφασιστεί εάν αποτελούν ή όχι, μέρος της ηπείρου της Ευρώπης. Ωστόσο, τα σύνορα με την Ασία φέρονται να βρίσκονται στα Ουράλια όρη, τον ποταμό Ούραλη, την Κασπία θάλασσα και τέλος προς τα νοτιοανατολικά με τον Εύξεινο Πόντο. Επίσης, η ευρωπαϊκή ήπειρος συνορεύει με τον Αρκτικό ωκεανό, στα δυτικά μοιράζεται τα ύδατα του Ατλαντικού ωκεανού με την Αμερική και στα νότια βρέχεται από τη Μεσόγειο θάλασσα, που τη χωρίζει από την ήπειρο της Αφρικής και τη Μέση Ανατολή.

Από παλαιότερα χρόνια, η Ευρώπη έχει αποτελέσει κέντρο γύρω από το οποίο αναπτύχθηκαν διάφοροι πολιτισμοί. Πρώτος πολιτισμός της Ευρώπης είναι ο ελληνικός, έπειτα αναπτύχθηκε ο ρωμαϊκός πολιτισμός και αργότερα ο χριστιανικός που άνθισε την εποχή της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Με την πάροδο των χρόνων

ακολούθησαν επιδρομές των βαρβαρικών φύλων, οι οποίες δημιούργησαν τα πρώτα οργανωμένα κράτη και αργότερα η εγκατάσταση των Μογγόλων στο ανατολικό κομμάτι της Ευρώπης. Μια νέα περίοδος ξεκίνησε για την Ευρώπη, με τα υπερατλαντικά ταξίδια και την «ανακάλυψη» της Αμερικής αλλά και άλλων ηπείρων από τους Ευρωπαίους. Στη μαύρη σελίδα της ιστορίας της Ευρώπης συγκαταλέγονται ο Πρώτος και ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος (ΑΠΠ και ΒΠΠ) οι οποίοι είχαν καταλυτική σημασία για την εξέλιξη της ηπείρου. Μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες επενέβησαν για πρώτη φορά στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Σημαντικές αλλαγές παρουσιάστηκαν στην Ευρώπη με τη λήξη του πολέμου όπως η δημιουργία του Σοβιετικού κράτους, η αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Τσεχοσλοβακίας και επίσης η διάλυση των αυτοκρατοριών της Γερμανίας και της Αυστροουγγαρίας. Ανυπολόγιστες ζημιές και καταστροφές στην ευρωπαϊκή ήπειρο προκάλεσε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Οι αλλαγές που παρουσιάστηκαν με το τέλος του πολέμου ήταν η δημιουργία νέων σοσιαλιστικών κρατών, η διχοτόμηση του Γερμανικού κράτους αλλά και η οικονομική, πολιτιστική και πολιτική διεξόδωση της Αμερικής στα Ευρωπαϊκά κράτη. Παράλληλα, η Ευρώπη βρίσκεται χωρισμένη σε δύο μεγάλους αντίπαλους συνασπισμούς, το ΝΑΤΟ³ από την πλευρά των Ηνωμένων Πολιτειών και το σοβιετικό μπλοκ όπου κύριο λόγο έχει πριν τη διάλυσή της η Σοβιετική Ένωση. Ωστόσο, υπήρξαν και ανεξάρτητα ευρωπαϊκά κράτη τα οποία παρέμειναν ουδέτερα και αδέσμευτα.

Χαρτογραφικά, η Ευρώπη τοποθετείται στο κέντρο του υπόλοιπου κόσμου, ο οποίος παρατάσσεται γύρω της (ευρω-κεντρικός χάρτης). Κατά την εποχή της θαλάσσιας ισχύος, όταν δηλαδή η Ευρώπη επέκτεινε τον έλεγχό της σε ολόκληρο τον κόσμο, μια τέτοια εστίαση του χάρτη ήταν απόλυτα σωστή και αποδεκτή, εφόσον από την Ευρώπη εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο η πολιτική κυριαρχία ενώ η κατάσταση της ισορροπίας ή ανισορροπίας των δυνάμεων στην Ευρώπη καθόριζε τη θέση ισχύος των κρατών σε οποιοδήποτε άλλο μέρος στον κόσμο (Sprykmán 1944, 64). Οι μεγάλες περιοχές της γης, όπως το Δυτικό Ημισφαίριο, η Εγγύς Ανατολή, η Άπω Ανατολή, ονομάστηκαν βάσει του ευρω-κεντρικού κόσμου. Αυτές οι ονομασίες με τις συνυποδηλώσεις τους αναφορικά προς τις κατευθύνσεις, είναι λογικές μόνο αν το

πλαίσιο αναφοράς είναι ένας παγκόσμιος χάρτης όπου στο κέντρο του βρίσκεται η Ευρώπη (Sprykmán 1944, 64).

Αμερική

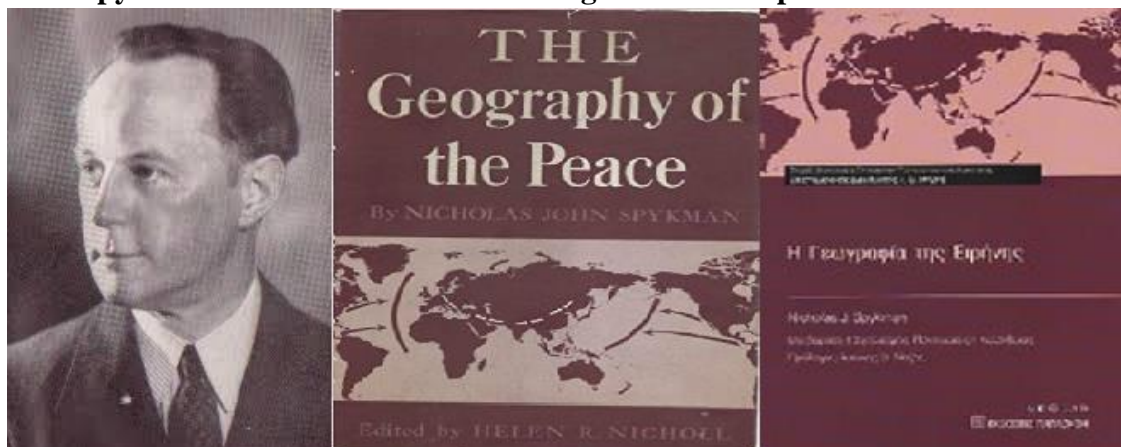
Η ήπειρος της Αμερικής βρίσκεται στο δυτικό ημισφαίριο και αποτελείται από τη Βόρεια και τη Νότια Αμερική. Η Αμερική γνωστή και ως «Νέος Κόσμος» λόγω της «ανακάλυψής» της τον 15^ο αιώνα από τους Ευρωπαίους, πήρε το όνομά της από τον εξερευνητή Αμέριγκο Βεσπούτσι. Η άφιξη των πρώτων Ευρωπαίων στο Νέο Κόσμο, προκάλεσε μεγάλη μείωση του αυτόχθονου πληθυσμού, εξαιτίας της μετάδοσης ασθενειών που μετέφεραν οι κατακτητές, καθώς οι ασθένειες εξαπλώθηκαν στην ενδοχώρα με ταχείς ρυθμούς. Οι Ευρωπαίοι κατέφθασαν στην Αμερική προκειμένου να αποικίσουν τη νέα ήπειρο, μέσω αποστολών οι οποίες οργανώθηκαν από τα ευρωπαϊκά κράτη. Οι Ευρωπαίοι συγκρούστηκαν με τους ιθαγενείς, με αποτέλεσμα μεγάλες καταστροφές αλλά και τη – σχεδόν – εξαφάνιση των αυτόχθονων πληθυσμών. Ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού της Αμερικής, αποτελείται από απόγονους Ευρωπαίων, κυρίως Ισπανούς, Άγγλους, Ιρλανδούς, Ιταλούς, Πορτογάλους, Γάλλους, Γερμανούς και Ολλανδούς.

Ωστόσο περί το 1000 μ. Χ., χρονολογείται ο αποικισμός⁴ των Βικινγκς ή σκανδιναβικός αποικισμός της αμερικάνικης ηπείρου, που αρχικώς αφορά τη Γροιλανδία και μια περιοχή στον Καναδά που ονομάζεται Vinland. Οι Βίκινγκς είναι κατά πάσα πιθανότητα ο πρώτος πολιτισμός του «Παλαιού Κόσμου» που έφθασε στην Αμερική. Ο Leif Erikson απέπλευσε από τη Γροιλανδία προς ένα σημείο της Βόρειας Αμερικής, ίσως στο σημείο του Κόλπου St Lawrence, το οποίο βρίσκεται βόρεια του Cape Breton, και αυτό τον καθιστά τον πρώτο Βορειοευρωπαίο που ανακάλυψε την Αμερική (Σιδηρόπουλος 2014, 19).

Η ταυτότητα των Αμερικανών Αναλυτών

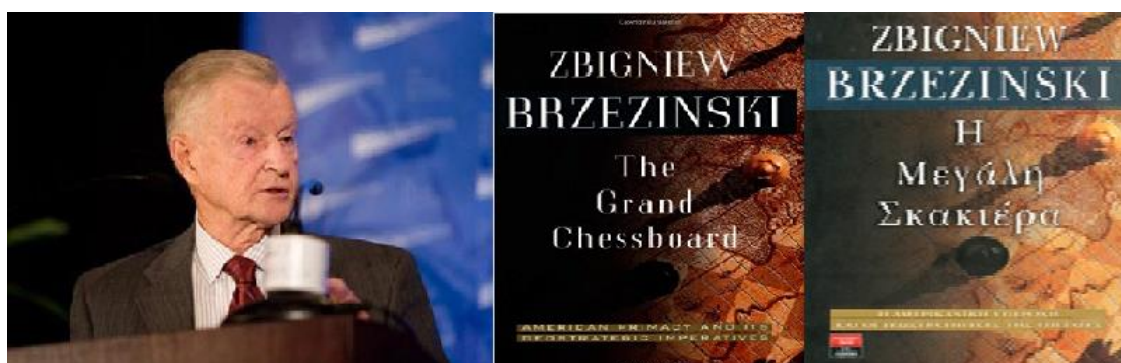
Όπως προαναφέρθηκε, η διατριβή βασίστηκε κυρίως στις αναλύσεις τεσσάρων σημαντικών αναλυτών και στα αντίστοιχα βιβλία τους. Οι Αμερικανοί αναλυτές, Nicholas J. Spykman, Zbigniew Brzezinski, Robert D. Kaplan και Henry Kissinger, είναι από τους σπουδαιότερους γεωπολιτικούς αναλυτές που ανήκουν στην αγγλοσαξονική σχολή, οι θεωρίες των οποίων αποτελούν τη βάση της γεωπολιτικής που εφαρμόζεται ακόμα και σήμερα στο Δυτικό Κόσμο. Εκπρόσωπος της αγγλοσαξονικής σχολής θεωρείται ο Sir Halford Mackinder, ο οποίος για τους ακαδημαϊκούς θεωρείται ως ο ιδρυτής της επιστήμης της Γεωπολιτικής ως επιστημονικός κλάδος, αν και ο ίδιος δε χρησιμοποίησε ποτέ τον όρο. Στο έργο του “Democratic Ideals and Reality: A study in the Politics of Reconstruction” (1919), εισάγει τη θεωρία του για την «Κεντρική – Γη» (Heartland), η οποία βασίζεται στη φράση «Who rules East Europe commands the Heartland; Who rules the Heartland commands the World Island; Who rules the World Island commands the World» («Όποιος ελέγχει την Ανατολική Ευρώπη ελέγχει την Κεντρική Γη. Όποιος ελέγχει την Κεντρική Γη ελέγχει το Παγκόσμιο νησί. Όποιος ελέγχει το Παγκόσμιο νησί ελέγχει τον Κόσμο») (Σιδηρόπουλος, 2014). Συνεχιστής του Sir H. Mackinder θεωρείται ο N. J. Spykman, ο οποίος εν μέρει διαφωνεί με τη ρήση του Mackinder και υποστηρίζει πώς το κλειδί για την παγκόσμια κυριαρχία ήταν το κρηπίδωμα (“Rimland”) και συνεπώς μετατρέπει τη θεωρία για την Κεντρική – Γη ως εξής: “Who controls the Rimland rules Eurasia; Who rules Eurasia controls the destinies of the world” («Όποιος κατέχει τη Rimland κατέχει την Ευρασία») (Σιδηρόπουλος, 2014).

N. J. Spykman – Z. Brzezinski – H. Kissinger – R. D. Kaplan

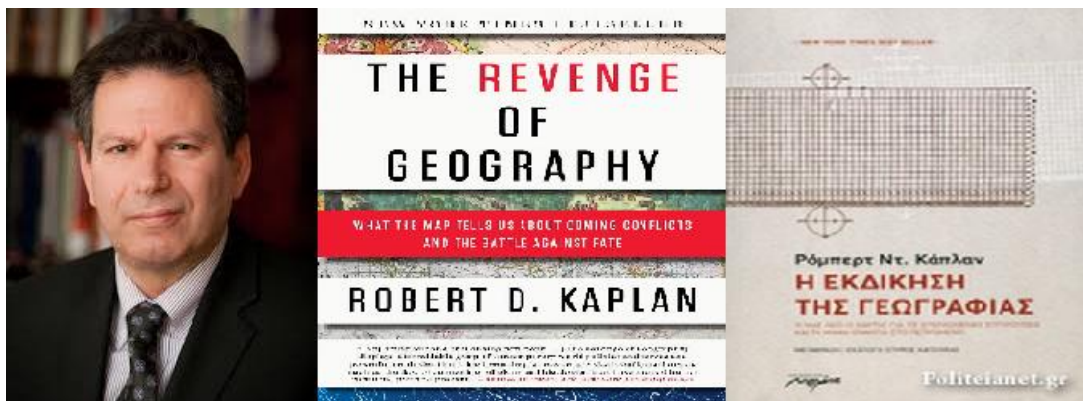
Εικόνα 1: N. J. Spykman, *The Geography of the Peace*, *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*

Ο Nicholas J. Spykman (1893 – 1943), ήταν Αμερικανός γεννημένος στην Ολλανδία, γεωστρατηγιστής και εκπρόσωπος της αγγλοσαξονικής σχολής σκέψης, έμεινε γνωστός ως ο Εισηγητής της Θεωρίας της Ανάσχεσης (“godfather of containment”). Υπήρξε θερμός υποστηρικτής της επιστήμης της γεωγραφίας, ως καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Γιέλ και είχε ως προτεραιότητα τη διδασχή της Γεωγραφίας στους φοιτητές του. Ο Spykman, δημοσίευσε δύο πονήματα σχετικά με την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική. Η συγκεκριμένη εργασία βασίζεται στο βιβλίο του με τίτλο “Geography of the Peace” (ελληνικά: «Η Γεωγραφία της Ειρήνης»), το οποίο δημοσιεύθηκε μετά το θάνατό του, το 1944. Το συγκεκριμένο βιβλίο απέδειξε με αδιαμφισβήτητο τρόπο τη σημασία της Γεωπολιτικής, ως γεωγραφικής αναλυτικής μεθόδου. Μέσα από το κείμενο και τους χάρτες, παρουσιάζεται η θέση ισχύος των Ηνωμένων Πολιτειών και η στρατηγική τους.

Εικόνα 2: Z. Brzezinski, *The Grand Chessboard*, *Η Μεγάλη Σκακιέρα*

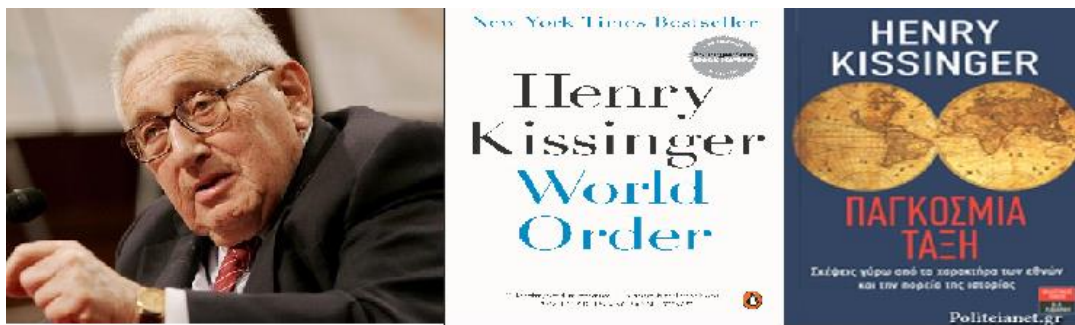
Ο Zbigniew Brzezinski (1928 – 2017) είναι πολωνο-αμερικανός πολιτικός επιστήμονας και ειδικεύεται σε θέματα στρατηγικής. Είναι ένας από τους πιο σημαντικούς σύγχρονους γεωπολιτικούς μελετητές. Την περίοδο 1966 – 1968 υπηρέτησε ως σύμβουλος του Προέδρου Lyndon B. Johnson και από το 1977 μέχρι το 1981 ήταν Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας του Προέδρου Jimmy Carter. Ο Brzezinski άνησε στη ρεαλιστική σχολή σκέψης και βασίζεται στους Halford Mackinder και Nicholas J. Spykman (Seiple, Chris 2006). Το έργο του “The Grand Chessboard” (ελληνικά: «Η Μεγάλη Σκακίερα»), κυκλοφόρησε το 1997 και θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα έργα του. Ο τίτλος της δουλειάς του είναι απόλυτα αντιπροσωπευτικός του περιεχομένου, εφόσον ο Brzezinski χρησιμοποιεί το χάρτη ως «σκακίερα» και τα κράτη ως «πιόνια» του. Το βιβλίο παρουσιάζει το γεωστρατηγικό όραμα του Brzezinski για να συνεχιστεί η εξασφάλιση της αμερικανικής υπεροχής και κατά τον 21^ο αιώνα. Κεντρικό ρόλο στην ανάλυσή του κατέχει η συμπαγής ευρασιατική έκταση που φιλοξενεί το μεγαλύτερο ποσοτό του παγκόσμιου πληθυσμού, τους περισσότερους φυσικούς πόρους και αναπτύσσεται η σημαντικότερη οικονομική δραστηριότητα. Σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, το καθήκον της Αμερικής είναι να μην αναπτυχθεί καμία αντίπαλη υπερδύναμη ικανή να απειλήσει τα συμφέροντα και την ευημερία των Ηνωμένων Πολιτειών.

Εικόνα 3: R. D. Kaplan, The Revenge of Geography, Η εκδίκηση της Γεωγραφίας

Ο Robert Kaplan γεννημένος το 1952 στη Νέα Υόρκη, είναι Αμερικανός αναλυτής, δημοσιογράφος και συγγραφέας και ειδικεύεται σε θέματα πολιτικής, διεθνών σχέσεων και κυρίως σε εξωτερικές υποθέσεις. Ο R. Kaplan ήταν επίσης σύμβουλος στις Ειδικές Δυνάμεις Στρατού των Ηνωμένων Πολιτειών και αντίστοιχα

στην Πολεμική Αεροπορία. Έχει διδάξει ως επισκέπτης καθηγητής σε διάφορα Πανεπιστήμια, κολέγια αλλά και σε στρατιωτικές σχολές των Ηνωμένων Πολιτειών, όπως στις Ειδικές Δυνάμεις, τη Ναυτική Ακαδημία και τους Αμερικανούς Πεζοναύτες και έχει βραβευτεί αρκετές φορές σε διεθνές επίπεδο. Το βιβίο του “The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate” (στα ελληνικά: «Η εκδίκηση της Γεωγραφίας», σημειώνεται ότι η ελληνική έκδοση δεν περιέχει τους χάρτες όπως η πρωτότυπη), δημοσιεύθηκε αρχικά το 2012 και καταγράφει τη σύγχρονη διεθνή πολιτική. «Αυτοί που ξεχνούν τη γεωγραφία δεν μπορούν ποτέ να νικήσουν. [...] Τελικά, η εκδίκηση της γεωγραφίας θα είναι η εκδίκηση τόσο της ανθρώπινης όσο και της γεωφυσικής γεωγραφίας: ένας κόσμος πολύ περισσότερο, και πολύ περισσότερο δημοκρατικά, δικής μας κατασκευής». *Anne – Marie Slaughter, The New York Times.*

Εικόνα 4: Η. Kissinger, World Order, Παγκόσμια Τάξη

Τέλος, διακεκριμένος αναλυτής της σύγχρονης γεωπολιτικής θεωρείται και ο Henry Kissinger (1923), γεννημένος στη Γερμανία, ωστόσο διέφυγε στην Αμερική το 1938 φοίτησε εκεί και παράλληλα απέκτησε την αμερικανική υπηκοότητα. Είναι πολιτικός, διπλωμάτης, συγγραφέας και καθηγητής Ιστορίας και Πολιτειολογίας στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ επί είκοσι χρόνια. Υπήρξε μέλος της Κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών, αρχικά ως Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας (National Security Advisor, 1969 – 1975) και την περίοδο 1973 – 1977 υπηρέτησε ως Υπουργός Εξωτερικών. Έχει συγγράψει πλήθος βιβλίων και άρθρων γύρω από την εξωτερική πολιτική και τη διπλωματία. Μεταξύ άλλων έχει τιμηθεί με το Νόμπελ Ειρήνης το 1973, με το Προεδρικό Μετάλλιο της Ανεξαρτησίας και με το Μετάλλιο της Ελευθερίας. Το έργο του “World Order” (ελληνικά: «Παγκόσμια Τάξη»), εκδόθηκε το 2014 και

συγκεντρώνει τις σκέψεις του H. Kissinger πάνω σε ιστορικά και στρατηγικά θέματα γύρω από την πολιτική διαχείριση των κρατών.

Θεωρητικό Υπόβαθρο

Στα παρακάτω κεφάλαια, αναλύονται τα στοιχεία που εντοπίστηκαν και συλλέχθηκαν μέσα από τις κύριες βιβλιογραφικές πηγές των Αμερικανών θεωρητικών της γεωπολιτικής. Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου (content analysis), έγινε η ομαδοποίηση των στοιχείων που φέρονται να είναι τα πιο σημαντικά. Η συγκεκριμένη μέθοδος εφαρμόζεται τόσο σε υλικό που προέρχεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όσο και σε άλλους τύπους ποιοτικών κειμένων όπως προσωπικά έγγραφα, ντοκουμέντα, λογοτεχνικά κείμενα κτλ. (Κυριαζή 1999). Ο λόγος που επιλέχθηκε και χρησιμοποιήθηκε η συγκεκριμένη μέθοδος είναι διότι, συμπεραίνει φαινόμενα που δεν είναι εύκολα παρατηρήσιμα, συνεπώς αυτό είναι το κίνητρο για να χρησιμοποιηθεί η ανάλυση περιεχομένου. Δηλαδή, δίνονται απαντήσεις σε ερωτήματα που κρύβονται πίσω από το προφανές νόημα του συνολικού κειμένου, συνεπώς όλο το περιεχόμενο δεν είναι το συνολικό θέμα που απασχολεί. Η ανάλυση περιεχομένου, συνοπτικά μπορεί να οριστεί ως μια συστηματική, αντικειμενική και ποσοτική ανάλυση. Η αντικειμενικότητα που χαρακτηρίζει την ανάλυση επιτυγχάνεται όταν οι κατηγορίες της ορίζονται με ορθό τρόπο ώστε διαφορετικοί μελετητές να καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα και συνεπώς τα συμπεράσματα να εξαρτώνται σε μεγαλύτερο βαθμό από τη σωστή και ακριβή διαδικασία παρά από τους αναλυτές. Πρέπει να σημειωθεί ότι πολύ σημαντικό είναι, το περιεχόμενο να αποτυπώνεται πιστά και με ακρίβεια, όπως δηλαδή εμφανίζεται στα κείμενα κι όχι όπως το αντιλαμβάνεται ο κάθε αναλυτής περιεχομένου.

Στη συγκεκριμένη εργασία μελετήθηκαν εκτενώς τέσσερα επιστημονικά - γεωπολιτικά δοκίμια διαφορετικών θεωρητικών της γεωπολιτικής. Για την κάθε ομαδοποίηση, δημιουργήθηκε και ξεχωριστό κεφάλαιο το οποίο περιέχει τις σκέψεις των γεωπολιτικών αναλυτών, ο τρόπος δηλαδή που αναφέρονται στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Επομένως, η ομαδοποίηση που προέκυψε είναι η ακόλουθη:

- Η Ευρώπη Σύμμαχος
- Η εσωτερική ετερογένεια της Ευρώπης
- Η Ευρώπη μέσα στα πλαίσια της Ευρασίας
- Ο κοινός παρονομαστής της Θρησκείας στην Ευρώπη
- Η Ευρώπη ως αντίπαλος
- Η Ευρωπαϊκή Ισχύς

Η Ευρώπη Σύμμαχος

Η οικοδόμηση συμμαχιών ανάμεσα στα κράτη αποτελεί μια πετυχημένη άσκηση γεωστρατηγικής ισχύος. Η Ευρώπη, φυσικός σύμμαχος της Αμερικής, λειτουργεί ως βοήθεια για την επέκταση της δημοκρατίας στα βάθη της Ευρασίας και επίσης, είναι ένας γεωστρατηγικός «παίκτης» ο οποίος έχει αποδειχτεί πιστός σύμμαχος της Αμερικής στη ζωντανή «σκακιέρα» της Ευρασίας.

Η Ατλαντική Συμμαχία, την οποία εκφράζει θεσμικά το ΝΑΤΟ³, συνδέει τα πιο παραγωγικά ευρωπαϊκά κράτη που παράλληλα έχουν και τη μεγαλύτερη επιρροή στην Ευρώπη, με την Αμερική, καθιστώντας τις Ηνωμένες Πολιτείες βασικό συμμετόχο και στις εσωτερικές ευρωπαϊκές υποθέσεις. Ο Κόνραντ Αντενάουερ⁵ οδήγησε το 1955 τη Δυτική Γερμανία στην Ατλαντική Συμμαχία (Kissinger 128 2014). Η Ευρώπη είναι ο φυσικός σύμμαχος της Αμερικής, συμερίζεται τις ίδιες αξίες, μοιράζεται κατά κύριο μέρος την ίδια θρησκευτική κληρονομιά, εφαρμόζει τις ίδιες δημοκρατικές πολιτικές και είναι η αρχική κοιτίδα της μεγάλης πλειοψηφίας των Αμερικανών (Brzezinski 107,1997).

Ο σημαντικότερος σύμμαχος της Αμερικής στη δυτική περιφέρεια της ευρασιατικής ηπείρου είναι η Γερμανία η οποία ανέκτησε την οικονομία της στα πλαίσια του σχεδόν υπερβολικού θαυμασμού για τα αμερικάνικα πράγματα. Η Αμερική, θεωρούταν ευρέως πως αντιπροσώπευε το μέλλον και αποτελούσε μία κοινωνία άξια θαυμασού και άμιλλας (Brzezinski 29-30, 1997). Για τη Γερμανία, η στενή σχέση με την Αμερική είναι κεντρική για την ασφάλειά της (Brzezinski 113,

1997) και την καθιστά τον ισχυρότερο Ευρωπαϊό υποστηρικτή της Αμερικής (Brzezinski 1997, 114). Η Δυτική Γερμανία, ήταν παραδοσιακά καθολική, με βιομηχανικό και εμπορικό χαρακτήρα, ήταν προσανατολισμένη προς τη βόρεια θάλασσα και τον Ατλαντικό Ωκεανό και επίσης συμπεριλαμβανόταν στη Νατοϊκή Ευρωατλαντική συμμαχία (Kaplan 61, 2012). Με το τέλος της Σοβιετικής Ένωσης και την επανενοποίηση της Γερμανίας, η Αμερική αποτελούσε την ομπρέλα, κάτω από την οποία η Γερμανία μπορούσε να αποκτήσει πιο ανοικτά ηγετικό ρόλο στην Κεντρική Ευρώπη, χωρίς παράλληλα να απειλεί τους γείτονές της. Η στενή σύνδεση της Αμερικής με τη Γερμανία, καθιστούσε τους γείτονες της Γερμανίας γιατί πίστευαν ότι η στενή σχέση των γειτόνων της Γερμανίας σήμαινε και στενότερη σχέση με την Αμερική. (Brzezinski 126, 1997).

Η στενή συνεργασία μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Βρετανίας είναι απαραίτητη (Spykman 131, 1944). Η Μεγάλη Βρετανία εξακολουθεί να είναι σημαντική για την Αμερική γιατί είναι ο βασικός υποστηρικτής της Αμερικής, πολύ πιστός σύμμαχος, ζωτική στρατιωτική βάση αλλά και στενός έταυρος (Brzezinski 83-84, 1997). Οι Ηνωμένες Πολιτείες θα συνεχίσουν να εξαρτώνται από τις επικοινωνίες της θαλάσσιας ισχύος τους μέσω του Ατλαντικού και του Ειρηνικού Ωκεανού. Η αποτελεσματικότητα αυτής της ενέργειας θα καθορίσει τη φύση της εξωτερικής τους πολιτικής. Στα πλαίσια της διατλαντικής ζώνης, δεν θα παρέχουν μόνο βοήθεια στη Βρετανία εναντίον μιας απειλής από την ευρωπαϊκή ήπειρο ή να τη συνδράμουν εναντίον μιας εξωτερικής απειλής (Spykman 131, 1944). Από την άποψη αυτή, ούτε οι Ηνωμένες Πολιτείες ούτε η Μεγάλη Βρετανία είναι σε θέση να ασκήσουν πλήρως την ένοπλη δύναμή τους ξεχωριστά, παρά μόνο μέσω μιας ηπειρωτικής συμμαχίας, όπου θα μπορούσε να προσφέρει μια βάση από την οποία θα ενεργοποιήτο η χερσαία ισχύς (Spykman 132, 1944). Η συνολική δύναμη της Βρετανίας, της Ρωσίας και των Ηνωμένων Πολιτειών πρέπει να είναι διαθέσιμη για τη διατήρηση μιας ισορροπίας δυνάμεων. Κατά συνέπεια είναι ευκολότερο οι Ηνωμένες Πολιτείες να είναι σύμμαχος της Βρετανίας και της Ρωσίας, παρά ανεξάρτητος και ελεύθερος συμμετοχος σε ένα ευρωπαϊκό σύστημα ασφαλείας (Spykman 132, 1944).

Βασικός πολιτικός στόχος των Ηνωμένων Πολιτειών πρέπει να είναι η αποτροπή της ενοποίησης των κέντρων ισχύος του Παλαιού Κόσμου υπό τη μορφή ενός εχθρικού συνασπισμού προς τα αμερικανικά συμφέροντα και για να επιτύχουν τους στόχους τους ολοκληρώνοντας νικηφόρα τον πόλεμο, επιπλέον χρειάστηκε να τροποποιήσουν την παραδοσιακή εξάρτηση από τη ναυτική ισχύ, η οποία καθόριζε την πολιτική και στρατιωτική τους στρατηγική τα τελευταία εκατό χρόνια (Spykman 112, 1944). Με τη σύμμαχό τους, τη Μεγάλη Βρετανία, αναγκάστηκαν να αποδεχθούν την πραγματικότητα της σημασίας του ηπειρωτικού πολέμου και της άσκησης της χερσαίας ισχύος και ως σύμμαχο τη Σοβιετική Ένωση στην Ευρώπη και την Κίνα στην Άπω Ανατολή, οι Ηνωμένες Πολιτείες, διέθεταν ηπειρωτικές βάσεις απ' όπου θα μπορούσαν να συνεχίσουν μια φάση του αγώνα (Spykman 112, 1944).

Η Ευρώπη είναι το ουσιαστικό γεωπολιτικό προγεφύρωμα της Αμερικής στην ευρασιατική ήπειρο. Τα γεωστρατηγικά διακυβευόμενα της Αμερικής στην Ευρώπη είναι τεράστια, η Ατλαντική συμμαχία οχυρώνει άμεσα την αμερικανική πολιτική επιρροή και στρατιωτική δύναμη στην ευρασιατική ήπειρο (Brzezinski 109, 1997). Καθώς, στον τομέα της ασφάλειας, τα σύμμαχα έθνη της Ευρώπης συνεχίζουν να εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την προστασία των Ηνωμένων Πολιτειών, οποιαδήποτε επέκταση του πεδίου της Ευρώπης γίνεται αυτομάτως και επέκταση του πεδίου της άμεσης επιρροής των Ηνωμένων Πολιτειών (Brzezinski 109-110, 1997). Η Αμερική δεν πρέπει να αγνοεί το γεγονός ότι, για να διατηρήσει την ασφάλειά της, πρέπει να επιθυμεί τη συνεργασία στην πολιτική ζωή της Ευρώπης και της Ασίας (Spykman 136, 1944). Αν οι Ηνωμένες Πολιτείες απουνδέονταν πολιτικά, οικονομικά και αμυντικά από την Ευρώπη, θα μετατρέπονταν γεωπολιτικά σε μια απομονωμένη νησίδα ανοιχτά των ακτών της Ευρασίας, η δε Ευρώπη θα κατέληγε, με τη σειρά της, μια απόφυση των εκτάσεων της Ασίας και της Μέσης Ανατολής (Kissinger 139, 2014). Η Συνθήκη των Βερσαλλιών⁶ αποτελούσε την ηθική και νομική βάση για την απαραίτητη συμμετοχή της Αμερικής στις διαμάχες της Ευρώπης (Spykman 137, 1944). Η ΝΑΤΟϊκή συμμαχία, ο κύριος δεσμός μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης, δεν παρέχει μόνο τον κύριο μηχανισμό για την άσκηση της επιρροής των Ηνωμένων Πολιτειών στις ευρωπαϊκές υποθέσεις, αλλά επίσης τη βάση για την πολιτικά κρίσιμη

αμερικανική στρατιωτική παρουσία στη Δύση (Brzezinski 94, 1997). Όμως, οποιαδήποτε αποτελεσματική αμερικανική συμμετοχή στην οικοδόμηση της Ευρώπης πρέπει να καθοδηγείται από σαφήνεια στην αμερικανική σκέψη σχετικά με το τι είδους Ευρώπη προτιμά η Αμερική και είναι έτοιμη να προωθήσει –ισότιμο έταίρο ή υφιστάμενο σύμμαχο– καθώς και σχετικά με το τελικό πεδίο τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και του NATO (Brzezinski 112, 1997).

Τέλος, η Αμερική δεν θα έπρεπε να δώσει την εντύπωση ότι προτιμά μια χαμηλότερη, έστω και ευρύτερη, ευρωπαϊκή ένωση, αλλά θα έπρεπε να εκδηλώσει την προθυμία της να διαπραγματευτεί τελικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση ως τον παγκόσμιο εταίρο της στον τομέα της πολιτικής και της ασφάλειας και όχι απλώς ως μια περιφερειακή κοινή αγορά αποτελούμενη από κράτη σύμμαχα των Ηνωμένων Πολιτειών μέσω του NATO (Brzezinski 1997, 138). Για να γίνει πιο αξιόπιστη αυτή η δέσμευση και συνεπώς να προχωρήσει πέρα από τη ρητορική για σχέσεις εταίρων, η Αμερική θα έπρεπε να προτείνει και να πάρει την πρωτοβουλία για κοινό σχεδιασμό μαζί με την Ευρωπαϊκή Ένωση νέων διμερών διατλαντικών μηχανισμών λήψης αποφάσεων (Brzezinski 1997, 139). Από τη στιγμή που η Ευρώπη θα αρχίσει να αποκτά δική της πολιτική ταυτότητα, με την Ευρωπαϊκή Ένωση να επωμίζεται, σε αυξανόμενο βαθμό, τις λειτουργίες μιας υπερεθνικής κυβέρνησης, το NATO θα πρέπει να αλλάξει στη βάση του τύπου 1 + 1 (ΗΠΑ και ΕΕ) (Brzezinski 1997, 139).

Η εσωτερική ετερογένεια της Ευρώπης

Η εσωτερική ετερογένεια της Ευρώπης είναι εξίσου σημαντική σύμφωνα με τους Αμερικανούς θεωρητικούς γεωπολιτικούς αναλυτές. Η ευρωπαϊκή ετερογένεια είναι ένα χαρακτηριστικό της ηπείρου το οποίο ποτέ μέχρι και σήμερα δεν αποτέλεσε εμπόδιο αλλά αντιθέτως οι οικονομικές, πολιτικές, γλωσσικές διαφορές που υφίστανται στην ευρωπαϊκή ήπειρο, διασφαλίζουν πλήρως την ευρωπαϊκή ισοροπία όπως και την ακεραιότητα του κάθε ευρωπαϊκού κράτους.

Το σύστημα της Ευρώπης λειτουργούσε επί χιλιετίες και βασιζόταν στην υποτιθέμενη απεριόριστη εξουσία του αυτοκράτορα και όχι στην κυριαρχική ισότητα των κρατών (H. Kissinger, σελ. 18) και εκεί αναπτύχθηκαν κάποιοι από τους μεγαλύτερους πολιτισμούς και από τα πιο ισχυρά κράτη (Sprykmán 1944, 86). Ο πολιτισμός της Ευρώπης οφειλόταν κυρίως στη γεωγραφία της ηπείρου: μια περίπλοκη διάταξη βουνών, κοιλάδων και χερσονήσων – από όπου θα ξεπρόβαλλαν ανεξάρτητα έθνη – τοποθετημένων απέναντι στην απέραντη και απειλητική πεδιάδα της Ρωσίας στα ανατολικά (Karlan 2012, 151). Η συναρπαστική πολυπλοκότητα της ευρωπαϊκής γεωγραφίας, με την πληθώρα θαλασσών, χερσονήσων, κοιλάδων και βουνών, έχει συμβάλει στη διαμόρφωση των διακριτών γλωσσικών ομάδων και εθνών – κρατών και η οποία θα συνεχίσει να τροφοδοτεί την πολιτική και οικονομική ανομοιογένειά της κατά τα επόμενα χρόνια (Karlan 2012, 261). Στην Ευρώπη επίσης παρατηρείται μια ζώνη πολιτικής διασποράς πολλών ανεξαρτήτων κρατών, η οποία, ωστόσο, σε διάφορες ιστορικές στιγμές, απειλήθηκε βίαια για ενοποίηση (Sprykmán 1944, 88). Με το τέλος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η ιδέα της Ευρώπης συνέχισε να υφίσταται ως γεωγραφικός προσδιορισμός, ως εκφραστής του πνεύματος του χριστιανισμού ή της αυλικής κοινωνίας, ή ως λίκνο του διαφωτισμού μιας κοινότητας μορφωμένων και προοδευτικών ατόμων, που παρότι αντιμετωπιζόταν ως ενιαίος πολιτισμός, ποτέ δεν απέκτησε ενιαία διακυβέρνηση αλλά ούτε και μια ενοποιημένη και παγιωμένη ταυτότητα (Kissinger 2014, 26-27). Η Ευρώπη, αντίθετα με άλλες περιοχές του πλανήτη, τρεφόταν από τον κατακερματισμό και ασπαζόταν τις διαφορές που προέκυπταν στο εσωτερικό της (Kissinger 2014, 27), είναι μια περιοχή με εξαιρετικά ανεπτυγμένους εθνικισμούς, οργανωμένους σε πλειάδα κρατών (Sprykmán 1944, 123). Οι διάφορες αντιμαχόμενες δυναστείες και εθνότητες της Ευρώπης δεν αντιμετωπιζόνταν ως μια μορφή «χάους», αλλά ως ένας πολύπλοκος μηχανισμός που έτεινε προς την επίτευξη μιας ισορροπίας η οποία διασφάλισε τα συμφέροντα, την ακεραιότητα και την αυτονομία του κάθε λαού (Kissinger 2014, 27). Η θρησκευτική ενότητα είχε διαρραγεί με την επιβίωση και την εξάπλωση του προτεσταντισμού, και η πολιτική πολυμορφία αποτελούσε εγγενές χαρακτηριστικό στις πολυάριθμες πολιτικές οντότητες που είχαν συγκρουστεί (Kissinger 2014, 15–16). Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη οι συνθήκες του σύγχρονου κόσμου που νοείται

μέχρι και σήμερα: ένα πλήθος πολιτικών ομάδων σε αναζήτηση ενός πλαισίου κοινά αποδεκτών κανόνων που θα ρύθμιζαν τη συμπεριφορά τους και παράλληλα θα περιόριζαν τις συγκρούσεις, καθώς καμία από αυτές δεν ήταν αρκετά ισχυρή ώστε να υπερισχύσει όλων των υπολοίπων, ενώ πολλές διέπονταν από αντίθετες φιλοσοφίες και εσωτερικές πρακτικές (Kissinger 2014, 15–16).

Οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν να δουν την Ευρώπη να αναδεικνύεται σε μια ενιαία οντότητα, αρκετά ισχυρή ώστε να μοιραστεί με την Αμερική τόσο τις υπευθυνότητες όσο και τα βάρη της παγκόσμιας ηγεσίας (Brzezinski 1997, 93), ώστε κάποτε, να ενδέχεται να υπάρξει ένα είδος της παγκόσμιας τάξης, δηλαδή, να επιτευχθεί η οργάνωση ενός παγκόσμιου κράτους και να καταργηθεί η ανεξάρτητη κυριαρχία των κρατών (Spryckman 1944, 137). Πλέον, η Ευρώπη τείνει να εγκαταλείψει το σύστημα των κυρίαρχων κρατών που η ίδια δημιούργησε και να το υπερβεί μέσω μιας προσέγγισης που βασίζεται στην ένωση των εθνικών κυριαρχιών (Kissinger 2014, 21). Ωστόσο, από τη σκοπιά της Ευρώπης, λόγω της επιδίωξής της για μια ευρύτερη και βαθύτερη ενότητα, θα συνεχίσει να ταλανίζεται από τις εσωτερικές διαιρέσεις, οι οποίες, παρά την οικονομική μορφή που εμφανίζονται να έχουν προς το παρόν – όπως για παράδειγμα η οργή της Γερμανίας απέναντι στην κρίση χρέους της Ελλάδας – στην πραγματικότητα αυτές οι διενέξεις είναι οι διαχρονικές εκφάνσεις της γεωγραφίας, δηλαδή, διαφορετικοί ρυθμοί ανάπτυξης για τη Γερμανία στη Βόρεια Ευρώπη και για την Ελλάδα στη Μεσόγειο και τη βαλκανική Ευρώπη (Kaplan 2012, 260-261). Ανοίγοντας το δρόμο για την ολοκλήρωση των εθνών – κρατών σε μια κοινή υπερεθνική οικονομική και ενδεχομένως πολιτική ένωση, η Ευρώπη δείχνει επίσης το δρόμο για ευρύτερες μορφές μετα-εθνικής οργάνωσης, πέρα από τα στενά οράματα και τα καταστροφικά πάθη της εποχής του εθνικισμού και είναι ήδη η πιο πολυμερώς οργανωμένη περιοχή του κόσμου (Brzezinski 1997, 107). Αν πετύχαινε να ενοποιηθεί πολιτικά, αυτό θα δημιουργούσε μια ενιαία οντότητα 400 περίπου εκατομμυρίων ανθρώπων, που θα ζούσαν κάτω από δημοκρατική στέγη και θα απολάμβαναν βιοτικό επίπεδο συγκρίσιμο με εκείνο των Ηνωμένων Πολιτειών και μια τέτοια Ευρώπη θα ήταν αναπόφευκτα παγκόσμια δύναμη (Brzezinski 1977, 107). Τέλος, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλές Ευρώπες, συχνά σε αντιπαράθεση η μία με την άλλη, διότι οι

οικονομικές διαφορές που υπάρχουν σήμερα υπό τη μορφή της νομισματικής κρίσης, έχουν στην πραγματικότητα τη βάση τους στην ιστορία και τη γεωγραφία (Karlan 2012, 264). Η ανάδειξη μιας πραγματικά ενωμένης Ευρώπης – ιδιαίτερα αν αυτό συντελούταν με εποικοδομητική αμερικανική υποστήριξη– θα απαιτούσε σημαντικές αλλαγές στη δομή και στις διαδικασίες της ΝΑΤΟϊκής συμμαχίας, του κύριου δεσμού μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης (Brzezinski 1997, 94). Συγχρόνως, όμως, η Ευρώπη θα εξακολουθεί να κατατρώχεται από την εσωτερική της ετερογένεια, διότι το γεγονός ότι δεν αντιμετωπίζει καμία συμβατική στρατιωτική απειλή τη δεδομένη στιγμή, αφήνει την Ευρώπη εκτεθειμένη στο ναρκισσισμό των μικρών διαφορών (Karlan 2012, 261).

Γαλλία και Γερμανία, οι δυο χώρες των οποίων η αντιπαλότητα βρισκόταν στον πυρήνα κάθε ευρωπαϊκού πολέμου επί τρεις αιώνες, ξεκίνησαν μια διαδικασία υπέρβασης της ευρωπαϊκής ιστορίας συνδέοντας τους βασικούς πυλώνες της εναπομείνας οικονομικής τους ισχύος, με αποτέλεσμα το 1952 να σχηματίσουν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, που αποτέλεσε το πρώτο βήμα προς μια «ακόμη στενότερη ένωση» των λαών της ευρωπαϊκής ηπείρου και το θεμέλιο μιας νέας ευρωπαϊκής τάξης (Kissinger 2014, 129). Η σιωπηρή αμερικανική υποστήριξη επέτρεψε στη Γαλλία και τη Γερμανία να προωθήσουν τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, και επιπλέον, η επανενοποίηση της Γερμανίας ενίσχυσε τα κίνητρα της Γαλλίας να περιορίσει τη Γερμανία σε ένα δεσμευτικό ευρωπαϊκό πλαίσιο (Brzezinski 1997, 120). Έτσι, στις 6 Δεκεμβρίου 1990, ο Γάλλος πρόεδρος και ο Γερμανός καγκελάριος δεσμεύτηκαν στο στόχο μιας ομοσπονδιακής Ευρώπης, και δέκα μέρες αργότερα, η διακυβερνητική διάσκεψη της Ρώμης για πολιτική ένωση εξουσιοδότησε με σαφήνεια –παρά τις βρετανικές επιφυλάξεις– τους δώδεκα υπουργούς εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας να προετοιμάσουν ένα σχέδιο συνθήκης για την πολιτική ένωση (Brzezinski 1997, 121). Δηλαδή η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε αρχίσει να παίρνει σάρκα και οστά, πρώτα ως γαλλο-γερμανική Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, έπειτα ως Κοινή Αγορά και τελικά ως Ευρωπαϊκή Ένωση (Karlan 2012, 272). Ωθούμενη εν μέρει από την επιθυμία να απορροφήσει τους κραδασμούς από την ενοποίηση της Γερμανίας, η νέα Ευρωπαϊκή Ένωση εισήγαγε ένα ενιαίο νόμισμα το 2002 και θεσμοθέτησε μια επίσημη πολιτική δομή το 2004 και η διακήρυξη έκανε λόγο για μια

Ευρώπη ενωμένη, ακέραη και ελεύθερη, η οποία θα ρύθμιζε τις διαφορές με ειρηνικούς μηχανισμούς (Kissinger 2014, 134). Ωστόσο, η πολιτική στο πλαίσιο της Ευρώπης παραμένει σε μεγάλο βαθμό εθνική υπόθεση, και σε πολλές χώρες οι αντιρρήσεις για την πολιτική που ασκεί η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν καταστεί κεντρικό ζήτημα του εσωτερικού πολιτικού διαλόγου (Kissinger 2014, 135).

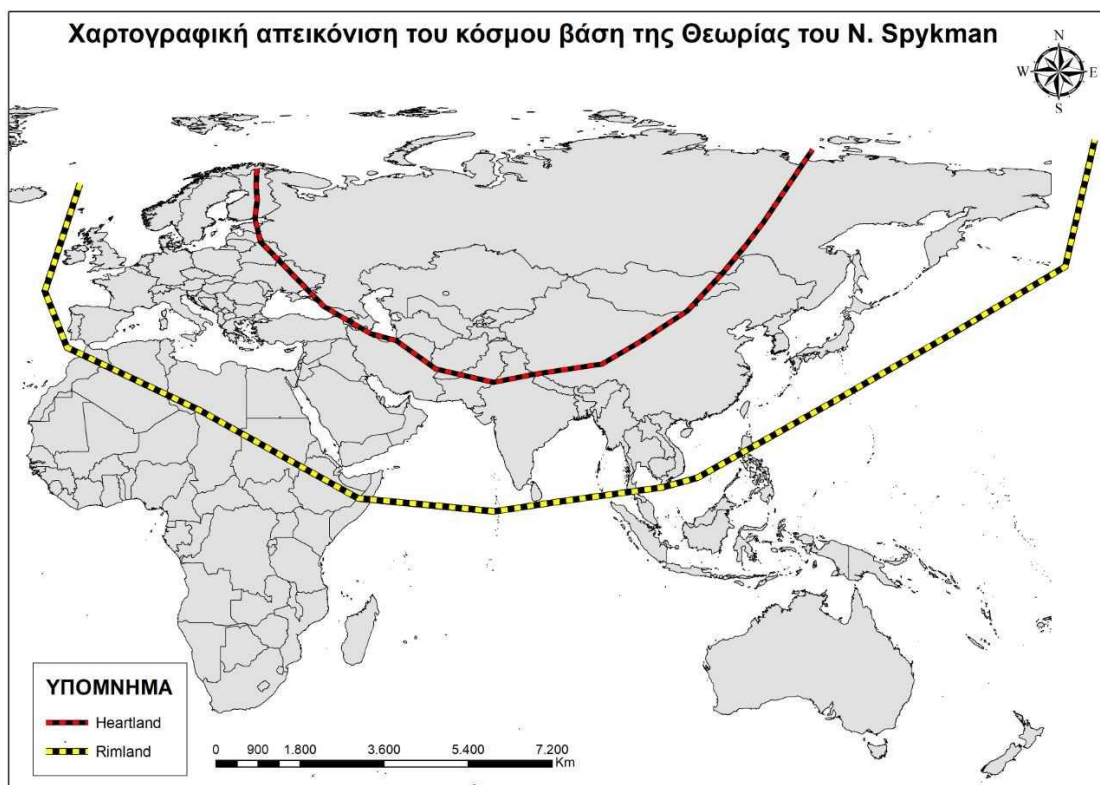
Στην πραγματικότητα, μια ισχυρή και με ενιαία πολιτική αντίληψη για την Ευρώπη δεν είναι πιθανή στο ορατό μέλλον, το πάθος για μια διεθνή Ευρώπη έχει εξασθάνισει (Brzezinski 1997, 137), εφόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση περιορίζει την κυριαρχία των κρατών – μελών και τις παραδοσιακές κυβερνητικές λειτουργίες, όπως, για παράδειγμα τον έλεγχο του νομίματος και των συνόρων τους και επίσης ενώ επιδιώκει τη νομισματική ένωση, παράλληλα συντηρεί τον οικονομικό κατακερματισμό, και βασίζεται σε ένα γραφειοκρατικό σύστημα το οποίο δε συνάδει με τη δημοκρατία (Kissinger 2014, 135). Παράλληλα, εξακολουθούν να υφίστανται διαφονίες μεταξύ διαφόρων περιοχών της Ευρώπης –συνήθως γύρω από οικονομικά θέματα (Kissinger 2014, 13).

Η Ευρώπη μέσα στα πλαίσια της Ευρασίας

Χάρτης 1: Ευρασία

Η Ευρασία είναι ο γεωγραφικός χώρος ο οποίος συντίθεται από της ηπείρους της Ευρώπης και της Ασίας. Μπορεί να θεωρηθεί υπερήπειρος ή απλά ήπειρος. Σύμφωνα με τη θεωρία του Sir Halford John Mackinder για την *Κεντρική Γη* (Heartland), το *Παγκόσμιο Νησί* (World Island) αποτελείται από τις ηπείρους της Ασίας, της Αφρικής και της Ευρώπης συνδεδεμένες μεταξύ τους ως μια χωρική συνέχεια (Γ. Σιδηρόπουλος, σελ. 129). Μεταξύ Ευρώπης και Ασίας ως δυο διαφορετικές ηπείρους δεν υφίσταται σαφής φυσικός διαχωρισμός. Η ευρωπαϊκή χερσόνησος της Ευρασίας θεωρείται προγεφύρωμα των Ηνωμένων Πολιτειών για την υπεροχή τους στην ήπειρο αλλά και για τη μεταλαμπάδευση της δημοκρατίας. Η Ευρασία έχει αρκετή σημασία για την Αμερική εφόσον σύμφωνα με τον Sir H. J. Mackinder: όποιος ελέγχει την Ανατολική Ευρώπη, ελέγχει την *Κεντρική Γη*. Όποιος ελέγχει την *Κεντρική Γη* ελέγχει το *Παγκόσμιο Νησί*. Όποιος ελέγχει το *Παγκόσμιο Νησί*, ελέγχει τον κόσμο (Σιδηρόπουλος 2014, 130).

Χάρτης 2: Χαρτογραφική απεικόνιση του κόσμου βάση της Θεωρίας του N. Spykman

Η Ευρασία είναι η μεγαλύτερη ήπειρος της υδρογείου και αποτελεί άξονα από γεωπολιτική άποψη, μια δύναμη που θα κυριαρχούσε σε αυτή την ήπειρο θα έλεγχε τις δύο από τις τρεις πιο προωθημένες και πιο παραγωγικές οικονομικά, του κόσμου (Brzezinski 1997, 64). Είναι η σκακιέρα πάνω στην οποία συνεχίζει να παίζεται ο αγώνας για την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία (Brzezinski 1997, 65). Η γεωστρατηγική – η στρατηγική διαχείριση των γεωπολιτικών συμφερόντων– μπορεί να συγκριθεί με σκάκι, όμως στην κάπως ελλειψοειδή ευρασιατική σκακιέρα δεν παίζουν μόνο δύο, αλλά αρκετοί παίκτες, από τους οποίους ο καθένας διαθέτει διαφορετική δύναμη, οι παίκτες είναι τοποθετημένοι στο δυτικό, στο ανατολικό, στο νότιο μέρος και στο κέντρο της σκακιέρας (Brzezinski 1997, 65). Τόσο το δυτικό, όσο και το ανατολικό άκρο της σκακιέρας περιλαμβάνουν περιοχές με υψηλή πυκνότητα πληθυσμού, στις οποίες είναι οργανωμένα μερικά ισχυρά κράτη σε σχετικά πυκνοκατοικημένους χώρους, ωστόσο στην περίπτωση της μικρής δυτικής περιφέρειας της Ευρασίας, έχουν αναπτυχθεί αμερικανικές δυνάμεις (Brzezinski 1997, 68). Οι Ευρασιατικές παράκτιες

περιοχές, συμπεριλαμβανόμενης και της παραθαλάσσιας Ευρώπης, ήταν το κλειδί για τον έλεγχο του κόσμου για τρεις κύριους λόγους, την πληθυσμιακή τους σύσταση, των άφθονων πλουτοπαραγωγικών πηγών και τη χρήση των εσωτερικών θαλάσσιων οδών, «όποιος ελέγχει το Κρηπίδωμα [Rimland] ελέγχει την Ευρασία, όποιος ελέγχει την Ευρασία, ελέγχει το πεπρωμένο του κόσμου» (Spykman 1944, 16, 107). Η Ευρασία είναι αποκλεισμένη στα βόρεια από τους πάγους και στα νότια από τον τροπικό ωκεανό, έχοντας τέσσερις οριακές περιοχές σε κάθε άκρο της, όλες τους στη σκιά των απέραντων και κομβικών εκτάσεων της Κεντρικής Ασίας και των μογγολικών – τουρανικών οрдών και αυτές οι τέσσερις περιοχές, δεν είναι συμπτωματικό ότι συμπίπτουν με τις τέσσερις μεγάλες πληθυσμιακά θρησκευίες διότι ακόμα και η πίστη, είναι συνέπεια της γεωγραφίας (Karlan 2012, 154). Οι δύο πρώτες οριακές περιοχές είναι οι «γαίες μουσώνων», η μία στην ανατολή στραμμένη προς τον Ειρηνικό Ωκεανό, έδρα του Βουδισμού, η άλλη στο νότο στραμμένη προς τον Ινδικό Ωκεανό, έδρα του Ινδουισμού, η Μέση Ανατολή, έδρα του Ισλάμ και η Ευρώπη, η οποία βρέχεται από τον Ατλαντικό Ωκεανό στα δυτικά και είναι προπύργιο του Χριστιανισμού (Karlan 2012, 154). Τα τοπογραφικά δεδομένα προσδιορίζουν ότι ένα συνδυασμένο δυναμικό ισχύος στην Ευρασία, το οποίο θα διαθέτει δύομισι φορές μεγαλύτερο χώρο και δεκαπλάσιο πληθυσμό από την αμερικανική ήπειρο, θα μπορούσε να αποδειχθεί υπέρτερο του κέντρου ισχύος στο Δυτικό Ημισφαίριο (Spykman 1944, 111). Ακόμα και αν, σήμερα, η παραγωγικότητα της βιομηχανίας του Νέου Κόσμου ήταν σχεδόν ίση με εκείνη του Παλαιού, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα βρίσκονταν περικυκλωμένες από μια ισχυρότερη δύναμη, χωρίς δυνατότητα αντίδρασης, σε περίπτωση που θα αντιμετώπιζαν ένα ενωμένο ευρασιατικό κρηπίδωμα. (Spykman 1944, 112).

Η Ευρώπη είναι το ουσιαστικό γεωπολιτικό προγεφύρωμα της Αμερικής στην ευρασιατική ήπειρο. Τα γεωστρατηγικά διακυβευόμενα της Αμερικής στην Ευρώπη είναι τεράστια, η Ατλαντική συμμαχία οχυρώνει άμεσα την αμερικανική πολιτική επιρροή και στρατιωτική δύναμη στην ευρασιατική ήπειρο (Brzezinski 1997, 109). Η Ευρώπη και η Ασία αποτελούν μία αχανή ήπειρο η οποία έχει επηρεαστεί σε τεράστιο βαθμό από τα τοπογραφικά χαρακτηριστικά του Παλαιού Κόσμου, καθορίζουν με απόλυτη ακρίβεια τη γεωγραφική θέση των κέντρων ισχύος και από την αρχή της

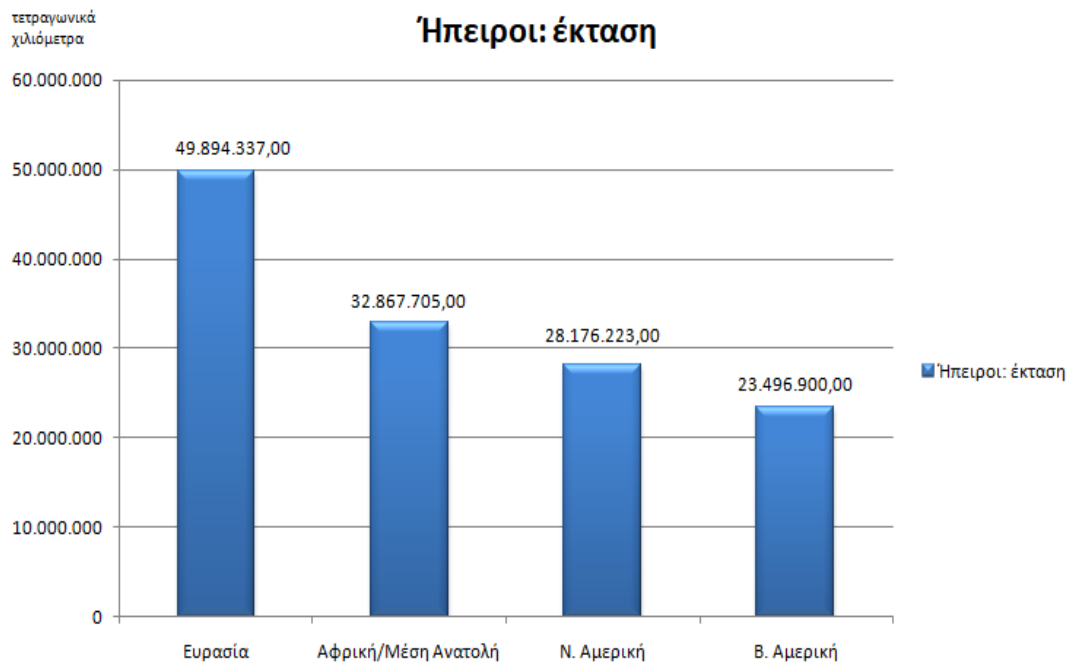
ιστορίας τα τοπογραφικά χαρακτηριστικά όπως τα όρη και οι πεδιάδες καθόριζαν τις κινήσεις των πληθυσμών όπως και την ισχύ και τις αδυναμίες των κρατών. Το πιο εντυπωσιακό χαρακτηριστικό της ηπείρου αυτής είναι ότι αποτελείται από μια αχανή κεντρική πεδινή έκταση, μεταξύ του Αρκτικού Ωκεανού και των όρεων στο Τουρκεστάν⁷ και μεταξύ της Βαλτικής Θάλασσας και του Βερίγγειου Πορθμού. Καλύπτεται από πάγους και τούνδρα στη βόρεια ακτή της, στην Ανταρκτική, περιβάλλεται από μια μεγάλη ορεινή ζώνη και στενές παράκτιες πεδιάδες, οι οποίες περιβάλλονται από μια σειρά περιφερειακών θαλασσών. Μέσα στον Ωκεανό που περιβάλλει την ήπειρο, ανήκουν πολλά νησιωτικά συμπλέγματα όπως είναι η Μεγάλη Βρετανία και η Ιαπωνία, όπου και αποτελούν κέντρα πολιτικής και στρατιωτικής ισχύος. Αυτά τα δύο υπεράκτια νησιωτικά συμπλέγματα, μαζί με τις ηπείρους της Αφρικής και της Αυστραλίας αποτελούν τον Παλαιό Κόσμο (Sprykmann 1944, 77-78).

Οι Ηνωμένες Πολιτείες γεωγραφικά περιβάλλονται από τη χερσαία μάζα της Ευρασίας αλλά και από τις ηπείρους της Αφρικής και της Αυστραλίας και από γεωγραφική άποψη, η περιοχή της Ευρασίας είναι δύομισι φορές μεγαλύτερη σε μέγεθος από τον Νέο Κόσμο, πληθυσμιακά έχει δεκαπλάσιο πληθυσμό και από την άποψη ενεργειακής απόδοσης είναι περίπου ίσες (Sprykmann 1944, 88). Αν οι Ηνωμένες Πολιτείες απουνδούνταν πολιτικά, οικονομικά και αμυντικά από την Ευρώπη, θα μετατρέπονταν γεωπολιτικά σε μια απομονωμένη νησίδα ανοιχτά των ακτών της Ευρασίας, η δε Ευρώπη θα κατέληγε, με τη σειρά της, μια απόφυση των εκτάσεων της Ασίας και της Μέσης Ανατολής (Kissinger 2014, 139).

Η πραγματική ποσότητα της υλικής παραγωγής αποτελεί πολύ σημαντικό στοιχείο για την ισχύ των κρατών. Η ήπειρος της Ευρασίας παράγει περίπου το 70% του άνθρακα και του λιγνίτη, το 64% των σιδηρομεταλλευμάτων και το 62% του χυτοσιδήρου το 1937. Η παραγωγή πετρελαίου είναι περισσότερο σημαντική και οι βασικές πετρελαιοπαραγωγικές περιοχές βρίσκονται στα όρια της ασιατικής και αμερικανικής θάλασσας και στην περιοχή της Μαύρης θάλασσας, για αυτό το λόγο, ο ευρωπαϊκός βιομηχανικός κόσμος εξαρτάται από την παραγωγή πετρελαίου της ασιατικής Μαύρης θάλασσας (Sprykmann 1944, 84-85).

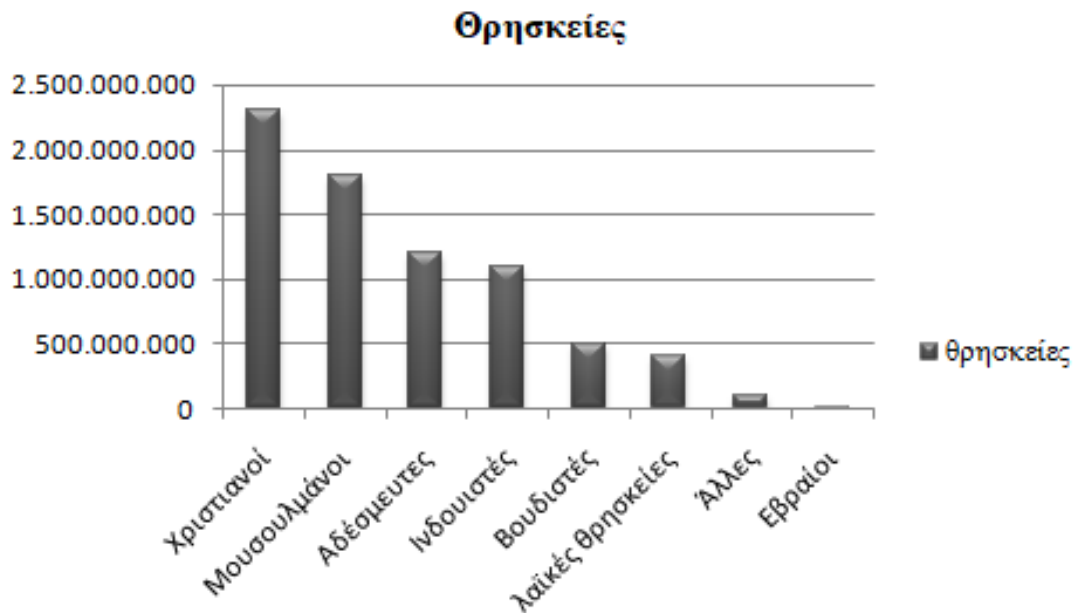
Για την Αμερική, το κρίσιμο γεωπολιτικό λάφυρο είναι η Ευρασία, εφόσον για μισή χιλιετία, στις παγκόσμιες υποθέσεις κυριαρχούσαν ευρασιατικές δυνάμεις και λαοί που πάλευαν μεταξύ τους για περιφερειακή κυριαρχία και επιδίωκαν την παγκόσμια δύναμη, τώρα μια μη ευρασιατική δύναμη υπερέχει στην Ευρασία και η παγκόσμια πρωτοκαθεδρία της Αμερικής εξαρτάται άμεσα από το πόσο χρόνο και πόσο αποτελεσματικά θα διατηρηθεί η υπεροχή της στην ευρασιατική ήπειρο (Brzezinski 1997, 63). Η Αμερική τώρα είναι η μόνη παγκόσμια υπερδύναμη και η Ευρασία είναι η κεντρική αρένα της υδρογείου, επομένως, ό,τι συμβαίνει στην κατανομή ισχύος στην ευρασιατική ήπειρο θα έχει αποφασιστική σημασία για την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία και για την ιστορική κληρονομιά της Αμερικής (Brzezinski 1997, 333). Στην Ευρώπη, οι κύριοι παίκτες θα συνεχίσουν να είναι η Γαλλία και η Γερμανία και ο κεντρικός στόχος της Αμερικής θα πρέπει να είναι η σταθεροποίηση και η επέκταση του υπάρχοντος δημοκρατικού προγεφυρώματος στη δυτική περιφέρεια της Ευρασίας (Brzezinski 1997, 334).

Συμπερασματικά, ο κεντρικός γεωστρατηγικός στόχος της Αμερικής στην Ευρώπη μπορεί να συνοψιστεί με πολύ απλό τρόπο: Να σταθεροποιήσει μέσα από μια γνήσια σχέση εταίρων το προγεφύρωμα των Ηνωμένων Πολιτειών στην ευρασιατική ήπειρο, έτσι ώστε σε μια διευρυνόμενη Ευρώπη να μπορεί να γίνει πιο βιώσιμο εφαλτήριο για την προβολή στην Ευρασία της διεθνούς δημοκρατικής και συνεργατικής τάξης πραγμάτων (Brzezinski 1997, 154).

Διάγραμμα 1: Η έκταση των ηπείρων σε τετραγωνικά χιλιόμετρα (Z. Brzezinski 1997, 67)

Ο κοινός παρονομαστής της Θρησκείας στην Ευρώπη

Διάγραμμα 2: Παγκόσμιες Θρησκείες (2015)
Πηγή: Pew Research Center Demographic projection.

Η Δύση προσδοκεί ότι η δυτική κουλτούρα θα γίνει παγκόσμια, προωθώντας τη θρησκεία του χριστιανισμού στην Ευρασία μέσω της Ευρώπης. Η θρησκεία αποτελεί από τα πιο σημαντικά ζητήματα, εφόσον με αυτή τη σκέψη θα υπάρξουν χώρες που επιθυμούν να γίνουν μέλη της Δύσης και της δυτικής κουλτούρας και άλλες που θα αντιταχθούν στη Δύση.

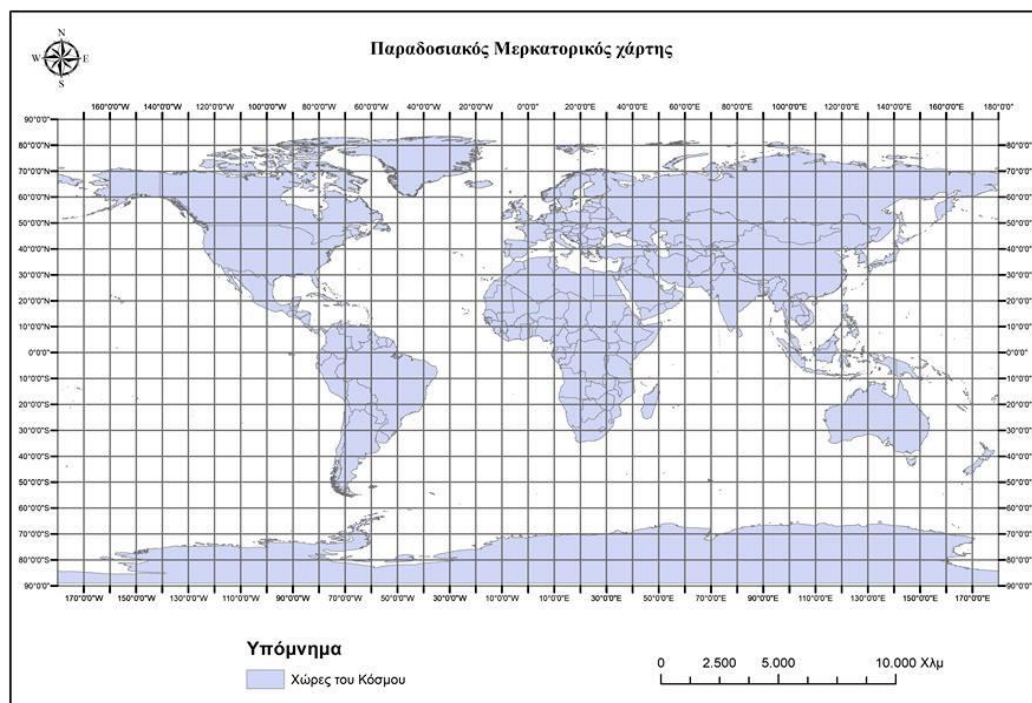
Η Ευρώπη είναι ένας κοινός πολιτισμός, ο οποίος αντλείται από την κοινή χριστιανική παράδοση (Brzezinski 1997, 147). Στο γεωφυσικό χάρτη διακρίνεται μια τεράστια επίπεδη καταπράσινη επιφάνεια από τη Γαλλία μέχρι τη Ρωσία (από τα Πυρηναία μέχρι τα Ουράλια όρη να λαμβάνει ξαφνικά από τη νότια όχθη του Σάβα πρώτα μια κίτρινη και ύστερα μια καφέ απόχρωση, σημαίνοντας ψηλότερη και τραχύτερη επιφάνεια, που συνεχίζει κατ' αυτόν τον τρόπο προς τα νοτιοανατολικά φτάνοντας μέχρι τη Μικρά Ασία, όπου σε αυτή την περιοχή τελειώνει ο δυτικός Χριστιανισμός και αρχίζει ο κόσμος της ανατολικής Ορθοδοξίας και το Ισλάμ (Karlan 2012, 66). Η Ευρασία είναι αποκλεισμένη στα βόρεια από τους πάγους και στα νότια από τον τροπικό ωκεανό, έχοντας τέσσερις οριακές περιοχές σε κάθε άκρο της, όλες τους στη σκιά των απέραντων και κομβικών εκτάσεων της Κεντρικής Ασίας και των μογγολικών – τουρανικών οрдών και αυτές οι τέσσερις περιοχές, δεν είναι συμπτωματικό ότι συμπίπτουν με τις τέσσερις μεγάλες πληθυσμιακά θρησκείες διότι ακόμα και η πίστη, είναι συνέπεια της γεωγραφίας (Karlan 2012, 154). Οι δύο πρώτες οριακές περιοχές είναι οι «γαίες μουσώνων», η μία στην ανατολή στραμμένη προς τον Ειρηνικό Ωκεανό, έδρα του Βουδισμού, η άλλη στο νότο στραμμένη προς τον Ινδικό Ωκεανό, έδρα του Ινδουισμού, η Μέση Ανατολή, έδρα του Ισλάμ και η Ευρώπη, η οποία βρέχεται από τον Ατλαντικό Ωκεανό στα δυτικά και είναι προπύργιο του Χριστιανισμού (Karlan 2012, 154). Η Ευρώπη, φυσικός σύμμαχος της Αμερικής, συμμερίζεται τις ίδιες αξίες, μοιράζεται κατά κύριο μέρος την ίδια θρησκευτική κληρονομιά, εφαρμόζει τις ίδιες δημοκρατικές πολιτικές και είναι η αρχική κοιτίδα της μεγάλης πλειοψηφίας των Αμερικανών (Brzezinski 1997, 107).

Ο κόσμος, είναι ενωμένος υπό μια δυτική, κυρίως, αστική κουλτούρα και ο κομμουνισμός, αν και προέκταση των ολοκληρωτικών τάσεων του Ανατολικού Ορθόδοξου Χριστιανισμού, και ως εκ τούτου αντίθετος στον φιλελευθερισμό, δεν

έπαυε να είναι μια ιδεολογία της βιομηχανοποιημένης Δυτικής Ευρώπης (Karlan 2012, 122). Η Ευρώπη, χρησιμεύει ως το εφαλτήριο για την προοδευτική επέκταση της δημοκρατίας βαθύτερα στην Ευρασία και η επέκταση της Ευρώπης προς την Ανατολή, θα συμπλήρωνε στο πολιτικό και οικονομικό πεδίο το ουσιαστικό πολιτισμικό πεδίο της Ευρώπης, το οποίο καθόρισε η παλιά και κοινή θρησκευτική κληρονομιά της Ευρώπης, που αντλείται από το χριστιανισμό του δυτικού δόγματος (Brzezinski 1997, 109).

Με το τέλος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η ιδέα της Ευρώπης συνέχισε να υφίσταται ως γεωγραφικός προσδιορισμός, ως εκφραστής του πνεύματος του χριστιανισμού ή της αυλικής κοινωνίας, ή ως λίκνο του διαφωτισμού μιας κοινότητας μορφωμένων και προοδευτικών ατόμων, και παρότι αντιμετωπιζόταν ως ενιαίος πολιτισμός, ποτέ δεν απέκτησε ενιαία διακυβέρνηση αλλά ούτε και μια ενοποιημένη και παγιωμένη ταυτότητα (Kissinger 2014, 26-27). Ωστόσο, ο Χριστιανισμός, ως συνέπεια των πιέσεων του τρόπου ζωής στα προάστεια του αμερικανικού νότου και της δύσης, γίνεται πιο ιδεολογικοποιημένος, την ίδια στιγμή που στις ευρωπαϊκές πόλεις αναπτύσσεται μια χαλαρή μορφή περιβαλλοντικού παγανισμού, αντικαθιστώντας τον παραδοσιακό εθνικισμό, δεδομένου ότι το υπερκράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχει κανένα πρακτικό αντίκρισμα πέραν των ελίτ (Karlan 2012, 126). Η κρίση πολιτικής νομιμότητας και οικονομικής ζωτικότητας, την οποία αντιμετωπίζει σε αυξανόμενο βαθμό η Δυτική Ευρώπη –αλλά είναι ανίκανη να ξεπεράσει–, έχει βαθιές ρίζες στην ευρεία επέκταση της χρηματοδοτούμενης από το κράτος κοινωνικής δομής, που ευνώνει τον πατερναλισμό, τον προστατευτισμό και τον τοπικισμό, με αποτέλεσμα μια πολιτισμική κατάσταση που συνδυάζει τη δραπέτευση προς τον ηδονισμό με την πνευματική κενότητα – κατάσταση την οποία μπορούν να εκμεταλλευτούν εθνικιστές εξτρεμιστές ή δογματικοί ιδεολόγοι (Brzezinski 1997, 133). Τέλος, αρκετά από τα πιο αναπτυγμένα και πολιτικά σταθερά κεντροευρωπαϊκά κράτη, που όλα αποτελούν μέρος της δυτικής ρωμαιοκαθολικής παράδοσης, ιδιαίτερα η Δημοκρατία ης Τσεχίας, η Πολωνία, η Ουγγαρία και ίσως, επίσης, η Σλοβενία, έχουν τα προσόντα να επιθυμούν δικαίως να γίνουν μέλη της «Ευρώπης» και του διατλαντικού συστήματος ασφαλείας (Brzezinski 1997, 148).

Η Ευρωπαϊκή Ισχύς

Χάρτης 3: Παραδοσιακός Μερκατορικός χάρτης εστιασμένος στην Ευρώπη.
(Sprykmán 1944, 10)

Η γεωγραφική θέση ενός κράτους σε παγκόσμια κλίμακα, είναι πολύ σημαντική γιατί προσδιορίζει τα προβλήματα της ασφάλειάς του (Sprykmán 1944, 76). Είναι γεγονός ότι, οι συνθήκες ισχύος μιας ηπείρου, αντανακλώνται αναπόφευκτα στην κατανομή ισχύος σε μια άλλη ήπειρο και η εξωτερική πολιτική των κρατών, μπορεί να επηρεαστεί από διάφορα γεγονότα που διαδραματίζονται σε οποιαδήποτε περιοχή ολόκληρου του κόσμου (Sprykmán 1944, 91). Μόνο οι χώρες που διαθέτουν πληθώρα κατοίκων και φυσικών πόρων μπορούν να ασκήσουν άμεση επιρροή στην ειρηνική οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας και επομένως οποιαδήποτε περιοχή χωρίς αυτά τα στοιχεία είναι καταδικασμένη να κατέχει δευτερεύοντα ρόλο στις διεθνείς σχέσεις ισχύος (Sprykmán 1944, 82 – 83). Ωστόσο, είναι αληθές ότι ένα μεγάλο ποσοστό πληθυσμού, το οποίο κατέχει χαμηλό επίπεδο στοιχειώδους συντήρησης, θα αποτελεί μειονέκτημα στην άσκηση ισχύος ενός κράτους (Sprykmán 1944, 85). Επιπλέον, οι

ιδιαίτερες κλιματικές συνθήκες, καθορίζουν τις ζώνες ισχύος, εφόσον στις υπερβόρειες περιοχές, το έδαφος είναι διαρκώς παγωμένο και οι δυνατότητες αγροτικής παραγωγής μικρές και στις υπερτροπικές περιοχές, η διήθηση του εδάφους δεν επιτρέπει τη δυνατότητα να υποστηρίξουν μεγάλο πληθυσμό από την τοπική παραγωγή τροφίμων. Επομένως, οι ακραίες θερμοκρασίες και στις δυο περιπτώσεις, καθιστούν τις περιοχές να είναι ελάχιστα ελκυστικές για τους περισσότερους ανθρώπους (Sprykmán 1944, 82). Πολύ σημαντικοί για τη στρατιωτική και πολιτική ισχύ ενός κράτους είναι οι βιομηχανικοί πόροι, εφόσον οι βασικές ενεργειακές και υλικές απαιτήσεις των μηχανών που χρησιμοποιούνται στο Δυτικό Κόσμο, καλύπτονται από τον άνθρακα και το σίδηρο (Sprykmán 1944, 83). Επίσης, εκτός από τον άνθρακα και το σίδηρο, δυο άλλοι παράγοντες παραγωγής ενέργειας που κατέχουν τον ίδιο βαθμό σημαντικότητας, είναι το πετρέλαιο και η υδροδυναμική ενέργεια (Sprykmán 1944, 84). Ωστόσο, η παραγωγή πετρελαίου φέρεται να είναι περισσότερο σημαντική (Sprykmán 1944, 84). Συμπερασματικά, η πληθυσμιακή πυκνότητα μιας περιοχής σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ισχύ της, στη Σιβήρια η πληθυσμιακή πυκνότητα είναι αρκετά μικρή σε αντίθεση με τα χωρικά τμήματα της Ευρώπης, της Κίνας και της Ινδίας όπου και ιστορικά αναπτύχθηκαν οι μεγαλύτεροι πολιτισμοί και πολύ ισχυρά κράτη παγκοσμίως (Sprykmán 1944, 86). Επομένως, οι μεγάλες μάζες του παγκόσμιου πληθυσμού δε συγκεντρώθηκαν τυχαία στο κρητίδωμα της Ευρασίας και, κατά μήκος της ανατολικής ακτής των Ηνωμένων Πολιτειών, στα χαμηλότερα πλάτη αντί στον παγωμένο βορρά (Sprykmán 1944, 128).

Ο χάρτης που παραδοσιακά χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει τις πολιτικές σχέσεις των κρατών του κόσμου σε παγκόσμια κλίμακα είναι ένας κυλινδρικός χάρτης, συνήθως μερκατορικής προβολής, με το κέντρο κατά μήκος του άξονα βορά – νότου στις 0°, στο γεωγραφικό μήκος του Γκρίνουιτς (Sprykmán 1944, 63). Για το λόγο αυτό, η Ευρώπη τοποθετείται στο κέντρο του υπόλοιπου κόσμου, ο οποίος παρατάσσεται γύρω της (Sprykmán 1944, 63). Την εποχή της θαλάσσιας ισχύος, όταν η Ευρώπη επέκτεινε τον έλεγχό της σε όλο τον κόσμο, μια τέτοια εστίαση του χάρτη ήταν απολύτως ορθή εφόσον από την Ευρώπη εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο η πολιτική κυριαρχία ενώ η κατάσταση της ισορροπίας ή ανισορροπίας των δυνάμεων στην Ευρώπη καθόριζε τη θέση ισχύος των κρατών σε οποιοδήποτε άλλο μέρος του

κόσμου (Sprykmán 1944, 63). Όσο το κέντρο της παγκόσμιας ισχύος ήταν στην Ευρώπη και τα κύρια κράτη τα οποία αγωνίζονταν για την παγκόσμια κυριαρχία ήταν ευρωπαϊκά, ενώ ο υπόλοιπος κόσμος ήταν αποικιακός, αυτός ο ευρω – κεντρικός χάρτης ήταν απόλυτα ικανοποιητικός (Sprykmán 1944, 64). Η Ευρώπη έγινε τόσο ο τόπος της παγκόσμιας δύναμης, όσο και η εστία των κύριων αγώνων για παγκόσμια δύναμη (Brzezinski 1997, 43). Στην πορεία τριών περίπου αιώνων η μικρή βορειοδυτική περιφέρεια της ευρασιατικής ηπείρου πέτυχε – μέσα από την προβολή της ναυτικής δύναμης και για πρώτη φορά μέχρι τότε – γνήσια παγκόσμια κυριαρχία, καθώς η ευρωπαϊκή δύναμη έφτασε και επιβεβαιώθηκε σε όλες τις ηπείρους της υδρογείου, παρόλο που οι Δυτικοευρωπαίοι αυτοκρατορικοί ηγεμόνες δεν ήταν ιδιαίτερα πολυάριθμοι δημογραφικά, σε σύγκριση με τον αριθμό των πληθυσμών που είχαν υποτάξει (Brzezinski 1997, 45). Ωστόσο, η δυτικοευρωπαϊκή κυριαρχία δεν ισοδυναμούσε με παγκόσμια ισχύ της Δυτικής Ευρώπης, αλλά στην πραγματικότητα, υπήρχε ουσιαστικά παγκόσμια πολιτισμική υπεροχή της Ευρώπης και κατακερματισμός της Ευρωπαϊκής ηπειρωτικής ισχύος (Brzezinski 1997, 45).

Η πολιτική επιρροή του Παλαιού Κόσμου στην πολιτική εξέλιξη των κρατών της Ευρώπης και της Ασίας υπήρξε τρομακτική, διότι καθορίζουν με απόλυτη ακρίβεια τη γεωγραφική θέση των κέντρων ισχύος (Sprykmán 1944, 77). Από την αρχή της ιστορίας, τα όρη και οι πεδιάδες αυτής της αχανούς ηπείρου καθόρισαν την κατεύθυνση των πληθυσμών καθώς και την ισχύ και τις αδυναμίες των κρατών (Sprykmán 1944, 78). Οι ωκεανοί παίζουν το σημαντικότερο ρόλο στις οικονομικές, πολιτισμικές και πολιτικές σχέσεις των κρατών (Sprykmán 1944, 80). Οι σημαντικότερες επαφές μεταξύ του Ανατολικού και του Δυτικού Ημισφαιρίου γίνονται μέσω των θαλάσσιων επικοινωνιών, οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να ασκήσουν την επιρροή τους στην Ευρώπη και την Άπω Ανατολή μόνο μέσω της δια θαλάσσης κυκλοφορίας, ενώ η ισχύς των κρατών της Ευρασίας μπορεί να προβληθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες με αποτελεσματικότητα μόνο μέσω της θάλασσας (Sprykmán 1944, 81). Η ανάπτυξη της θαλάσσιας ισχύος προσέφερε στην πολιτική ισχύ των κρατών της Δυτικής Ευρώπης πρόσβαση στις ακτές των πλέον απομακρυσμένων ηπείρων (Sprykmán 1944, 90), ο ευρωπαϊκός υπερπόντιος ιμπεριαλισμός πραγματοποιήθηκε μέσα από τις συνεχείς

εξερευνήσεις δια μέσου των ωκεανών και την επέκταση του θαλάσσιου εμπορίου (Brzezinski 1997, 45). Στην Ανατολική Μεσόγειο βρίσκεται η Κρήτη, το μεγαλύτερο και πιο γόνιμο από τα ελληνικά νησιά και ως εκ τούτου «η πρώτη βάση θαλάσσιας ισχύος» στο δυτικό κόσμο, διότι «το ανθρώπινο δυναμικό της θάλασσας πρέπει να τραφεί από εύφορο έδαφος κάπου» (Kaplan 2012, 164). Όσον αφορά τις ωκεάνιες περιοχές, ο Ατλαντικός θα παραμείνει μάλλον σημαντικότερος, όχι μόνο επειδή ο αμερικανικός πολιτισμός δημιουργήθηκε ως διατλαντική προβολή του δυτικοευρωπαϊκού αλλά και επειδή, για αρκετά χρόνια, η απέναντι ακτή του Ατλαντικού θα είναι από οικονομικής και πολιτικής απόψεως η σημαντικότερη (Spryckman 1944, 81).

Στην Ευρώπη, η κατανομή ισχύος εταξό Γαλλίας, Γερμανίας και Ανατολικής Ευρώπης θα συνεχίσει να είναι υψίστης σημασίας (Spryckman 1944, 123). Η εγκαθίδρυση της ειρήνης δεν πρόκειται να αλλάξει ριζικά το γεγονός ότι η Ευρώπη είναι μια περιοχή με εξαιρετικά ανεπτυγμένους εθνικισμούς, οργανωμένους σε πλειάδα κρατών (Spryckman 1944, 123). Το μεγαλύτερο ενιαίο δυναμικό ισχύος στην Ευρώπη, το οποίο ελέγχεται από τη Γερμανία, πρέπει να εξισορροπηθεί από την ισχύ της Γαλλίας και της Ανατολικής Ευρώπης, όμως σε καμία από αυτές τις τρεις περιοχές δεν πρέπει να επιτραπεί να αποκτήσουν απόλυτο έλεγχο (Spryckman 1944, 123).

Οι πολιτικές ελίτ των δύο ηγετικών ευρωπαϊκών εθνών της Γαλλίας και της Γερμανίας, παραμένουν ακόμη αφοσιωμένες σε μεγάλο βαθμό στο στόχο της διαμόρφωσης και του καθορισμού μιας Ευρώπης που θα ήταν πραγματικά Ευρώπη και δουλεύοντας μαζί, θα μπορούσαν να οικοδομήσουν μια Ευρώπη άξια του παρελθόντος της και του δυναμικού της (Brzezinski 1997, 112). Η εξέλιξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου έφερε την ισχύ της Γερμανίας προς τα βόρεια, στο Βόρειο Ακρωτήριο⁸, που ήταν και ο στόχος της και νότια, μέχρι το Ντακάρ⁹ (Spryckman 1944, 89). Ωστόσο, το σημαντικότερο γεγονός σε σχέση με την κατάσταση που αντιμετώπισαν οι Ηνωμένες Πολιτείες το 1942, όταν η Γερμανία και η Ιαπωνία είχαν επιτύχει σημαντικό μέρος των στόχων τους, ήταν η ύπαρξη μιας πολιτικής συμμαχίας μεταξύ τους (Spryckman 1944, 89). Επίσης, τότε αντιμετώπισαν την πιθανότητα πλήρους περικύκλωσης, περίπτωση κατά την οποία θα έπρεπε, ενδεχομένως, να αντιμετωπίσει

η Αμερική την ενοποιημένη ισχύ ολόκληρης της ευρασιατικής χερσαίας μάζας, όπου η δύναμη αυτού του κέντρου ισχύος θα ήταν ακαταμάχητη (Sprykmán 1944, 89). Από την πλευρά της Γαλλίας, ο βασικός γεωπολιτικός χώρος τον οποίο έπρεπε να διατηρήσει στη δική της σφαίρα επιρροής – ή τουλάχιστον να εμποδίσει να κυριαρχήσει σε αυτόν κάποιο άλλο κράτος ισχυρότερο από την ίδια – περιλαμβάνει την Ιβηρική χερσόνησο, τη βόρεια ακτή της δυτικής Μεσογείου και τη Γερμανία μέχρι την κεντροανατολική Ευρώπη (Brzezinski 1997, 117). Ωστόσο, ούτε η Γαλλία ούτε η Γερμανία είναι επαρκώς ισχυρές για να οικοδομήσουν από μόνες τους την Ευρώπη (Brzezinski 1997, 131). Αυτό απαιτεί την ενεργητική, επικεντρωμένη και αποφασιστική συμμετοχή της Αμερικής, ιδιαίτερα μαζί με τους Γερμανούς στον καθορισμό του πεδίου της Ευρώπης (Brzezinski 1997, 132).

Με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τα υλικά και ψυχικά αποθέματα της Ευρώπης είχαν σχεδόν εξαντληθεί, όλες σχεδόν οι χώρες στην ηπειρωτική Ευρώπη, με μόνες εξαιρέσεις την Ελβετία και τη Σουηδία, είχαν γνωρίσει την κατοχή από ξένα στρατεύματα κάποια στιγμή, οι οικονομίες βρίσκονταν σε οικτρή κατάσταση και καμία ευρωπαϊκή χώρα (ούτε η Ελβετία ούτε και η Σουηδία) δεν ήταν πλέον ικανή να διαμορφώσει από μόνη της το μέλλον της. Εντούτοις, η Γαλλία και η Γερμανία, οι δυο χώρες των οποίων η αντιπαλότητα βρισκόταν στον πυρήνα κάθε ευρωπαϊκού πολέμου επί τρεις αιώνες, ξεκίνησαν μια διαδικασία υπέρβασης της ευρωπαϊκής ιστορίας συνδέοντας τους βασικούς πυλώνες της εναπομείνας οικονομικής τους ισχύος, με αποτέλεσμα το 1952 να σχηματίσουν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, που αποτέλεσε το πρώτο βήμα προς μια «ακόμη στενότερη ένωση» των λαών της ευρωπαϊκής ηπείρου και το θεμέλιο μιας νέας ευρωπαϊκής τάξης (Kissinger 2014, 129). Ωθούμενη εν μέρει από την επιθυμία να απορροφήσει τους κραδασμούς από την ενοποίηση της Γερμανίας, η νέα Ευρωπαϊκή Ένωση εισήγαγε ένα ενιαίο νόμισμα το 2002 και θεσμοθέτησε μια επίσημη πολιτική δομή το 2004 και η διακήρυξη έκανε λόγο για μια Ευρώπη ενωμένη, ακέραη και ελεύθερη, η οποία θα ρύθμιζε τις διαφορές με ειρηνικούς μηχανισμούς (Kissinger 2014, 134). Ταυτόχρονα όμως, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως επιστροφή της Ευρώπης στο βεσφαλιανό διεθνές δίκαιο κρατών το οποίο δημιούργησε και υπερασπίστηκε, παγκοσμιοποιώντας

το και αποτελώντας το ζωντανό παράδειγμα του για ένα μεγάλο μέρος της σύγχρονης εποχής – αυτή τη φορά ως μια περιφερειακή, όχι εθνική δύναμη, ως μια οντότητα στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας πλέον εκδοχής του βεστφαλιανού συστήματος (Kissinger 2014, 135).

«Εάν ένα έθνος είναι έτσι τοποθετημένο ώστε να μην είναι αναγκασμένο ούτε να υπερασπιστεί τα εδάφη του, ούτε να επιδιώξει την επέκταση της εδαφικής επικράτειάς του, κατέχει τότε, χάρη στην αποκλειστική στόχευσή του στη θάλασσα, το πλεονέκτημα σε σχέση με ένα έθνος του οποίου τα σύνορα είναι χερσαία» (Marshall 1974, 114, Kaplan 2012, 22). Η Αγγλία και η Αμερική είναι όντως τοποθετημένες κατ' αυτόν τον τρόπο και αμφότερες έχουν διάγει περιόδους παγκόσμιας κυριαρχίας στον ρου της ιστορίας (Kaplan 2012, 222).

Εάν, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν να αποφύγουν την υλοποίηση μιας τέτοιας περικύκλωσης μελλοντικά, πρέπει, σε καιρό ειρήνης, να φροντίσει ώστε να μην επιτραπεί σε κανένα κράτος ή συμμαχία στις περιοχές του Παλαιού Κόσμου, να αναδυθεί ως κυρίαρχη δύναμη, η οποία θα μπορούσε να απειλήσει την ασφάλειά τους (Spykman 1944, 91). Συνεπώς, ακόμα και αν, σήμερα, η παραγωγικότητα της βιομηχανίας του Νέου Κόσμου ήταν σχεδόν ίση με εκείνη του Παλαιού, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα βρίσκονταν περικυκλωμένες από μια ισχυρότερη δύναμη, χωρίς δυνατότητα αντίδρασης, σε περίπτωση που θα αντιμετώπιζαν ένα ενωμένο ευρασιατικό κρηπίδωμα, οπότε ο βασικός πολιτικός στόχος των Ηνωμένων Πολιτειών, τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και σε καιρό πολέμου, πρέπει να είναι η αποτροπή της ενοποίησης των κέντρων ισχύος του Παλαιού Κόσμου υπό τη μορφή ενός εχθρικού προς την Αμερική συνασπισμού (Spykman 1944, 112). Επομένως, οι εσωτερικές σχέσεις ισχύος μεταξύ των κρατών της Ευρασίας θα καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την πορεία της αμερικανικής πολιτικής (Spykman 1944, 90). Ωστόσο με την έλευση του εικοστού αιώνα εμφανίσθηκαν ανεξάρτητες πηγές ισχύος που αμφισβήτησαν τη θέση της Ευρώπης ως μοναδικού συντελεστή της διεθνούς πολιτικής (Spykman 1944, 64) και ταυτόχρονα, δεν είναι σαφές αν οι περισσότεροι Ευρωπαίοι θέλουν να είναι η Ευρώπη μεγάλη δύναμη και αν είναι προετοιμασμένοι να κάνουν ό,τι χρειάζεται για να γίνει (Brzezinski 1997, 111).

Η Ευρώπη ως αντίπαλος

Οι σχέσεις μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρώπης είναι πολύ σημαντικές για το μέλλον και την πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Ευρώπη είναι από τις σημαντικότερες συμμάχους της Αμερικής μέσω της ΝΑΤΟϊκής Ατλαντικής Συμμαχίας, ωστόσο οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν επιθυμούν να γίνει η Ευρώπη ισότιμη έταρος στα γεωπολιτικά παιχνίδια που «παίζονται» στη «σκακιέρα» της Ευρασίας. Σε περίπτωση που μια νέα δύναμη αναδυθεί μέσα από την Ευρώπη, η Αμερική θα χάσει το παγκόσμιο γεωπολιτικό παιχνίδι.

Ο πόλεμος που διεξάγουν και κερδίζουν σήμερα τα Ηνωμένα Έθνη είναι, ως προς τα φυσικά του χαρακτηριστικά, ένας πόλεμος για τον έλεγχο του παράλληλου κρηπιδώματος της Ευρώπης και της Ασίας. Στόχος της Αμερικής είναι να εμποδίσει την κυριαρχία σε αυτές τις περιοχές ηγεμονικών δυνάμεων, οι αρχές και τα ιδανικά των οποίων αντίκεινται στο σύνολο της εξέλιξης του Δυτικού πολιτισμού (Spykman 1944, 109). Η Αμερική γνωρίζει ότι η ανεξαρτησία της και η διατήρηση των δημοκρατικών και ηθικών της προτύπων εξαρτώνται από την ολοκληρωτική ήττα της Γερμανικής και Ιαπωνικής ισχύος, οι οποίες έφτασαν πολύ κοντά στη νίκη (Spykman 1944, 109).

Τα τοπογραφικά δεδομένα προσδιορίζουν ότι ένα συνδυασμένο δυναμικό ισχύος στην Ευρασία, το οποίο θα διαθέτει δύομισι φορές μεγαλύτερο χώρο και δεκαπλάσιο πληθυσμό από την αμερικανική ήπειρο, θα μπορούσε να αποδειχθεί υπέρτερο του κέντρου ισχύος στο Δυτικό Ημισφαίριο (Spykman 1944, 111). Ακόμα και αν, σήμερα, η παραγωγικότητα της βιομηχανίας του Νέου Κόσμου ήταν σχεδόν ίση με εκείνη του Παλαιού, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα βρίσκονταν περικυκλωμένες από μια ισχυρότερη δύναμη, χωρίς δυνατότητα αντίδρασης, σε περίπτωση που θα αντιμετώπιζαν ένα ενωμένο ευρασιατικό κρηπίδωμα. (Spykman 1944, 112). Επομένως, ο βασικός πολιτικός τους στόχος, τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και σε καιρό πολέμου, πρέπει να είναι η αποτροπή της ενοποίησης των κέντρων ισχύος του Παλαιού Κόσμου υπό τη μορφή ενός εχθρικού προς τα συμφέροντα της Αμερικής συνασπισμού (Spykman 1944, 112). Ωστόσο, η Αμερική κατάφερε να διατηρήσει και ακόμη να

διευρύνει τον ηγετικό ρόλο της στην εκμετάλλευση των πιο πρόσφατων επιστημονικών καινοτομιών για στρατιωτικούς σκοπούς, δημιουργώντας έτσι ένα τεχνολογικά ανυπέρβλητο στρατιωτικό κατεστημένο, το μόνο με πραγματικά παγκόσμια εμβέλεια (Brzezinski 1997, 51). Επομένως, η αμερικανική υπεροχή στους τομείς αιχμής της αυριανής οικονομίας υποδεικνύει ότι η αμερικάνικη τεχνολογική κυριαρχία δεν πρόκειται να αναιρεθεί σύντομα, ιδιαίτερα με δεδομένο ότι στα αποφασιστικά, από οικονομική άποψη, πεδία, οι Αμερικανοί διατηρούν ή ακόμη διευρύνουν τα πλεονεκτήματά τους όσον αφορά την παραγωγικότητα έναντι των Δυτικοευρωπαίων και Ιαπώνων ανταγωνιστών τους (Brzezinski 1997, 52). Η σχέση ειρήνης – χρόνου μεταξύ των παραγόντων ισχύος σε αυτές τις περιοχές θα οικοδομήσει ή θα καταστρέψει την ασφάλεια του κόσμου, γενικώς και ειδικώς του Δυτικού Ημισφαιρίου, για το λόγο αυτό, οι Ηνωμένες Πολιτείες υποχρεούνται να διασφαλίσουν τη θέση τους, βεβαιούμενες ότι δεν θα επιτραπεί η δημιουργία καμίας υπερδυνάμεως σε αυτές τις περιοχές (Spryckman 1944, 122). Η θέση της μεγάλης δύναμης που κατέχουν οι Ηνωμένες Πολιτείες οφείλεται στο ότι είναι ο περιφερειακός ηγεμόνας του Δυτικού Ημισφαιρίου έχοντας «πλεόνασμα ισχύος για δράσεις εκτός του Νέου Κόσμου», το οποίο τις καθιστά ικανές να επηρεάσουν την ισορροπία ισχύος του Ανατολικού Ημισφαιρίου¹¹ (Kaplan 2012, 195).

Οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να αναγνωρίσουν οπωσδήποτε ότι η συσσώρευση ισχύος στην Ευρώπη και την Ασία θα τις ενδιαφέρει διαρκώς, τόσο σε καιρό πολέμου όσο και σε καιρό ειρήνης (Spryckman 1944, 135). Κατόρθωσαν να κατανοήσουν ότι οι ενέργειες των ευρωπαϊκών κρατών εύκολα θα τους δημιουργούσαν σοβαρές ανησυχίες και επίσης ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να είναι έτοιμες να επιβεβαιώσουν την ανεξαρτησία τους και να προστατεύσουν αποφασιστικά τα συμφέροντά τους (Spryckman 1944, 136). Πρακτικά δεν είναι γνωστό αν η Ουάσινγκτον επιθυμεί μια Ευρώπη που είναι γνήσια ισότιμος έταίρος στις παγκόσμιες υποθέσεις ή αν προτιμά μια άνιση συμμαχία, για παράδειγμα δεν είναι γνωστό αν είναι προετοιμασμένες οι Ηνωμένες Πολιτείες να μοιραστούν με την Ευρώπη την ηγεσία στη Μέση Ανατολή, μια περιοχή η οποία δεν είναι μόνο εγγύτερα, από γεωγραφική άποψη, στην Ευρώπη παρά στην Αμερική, αλλά και μια περιοχή στην οποία έχουν

ακετά ευρωπαϊκά κράτη από παλιά υφιστάμενα συμφέροντα και επίσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν αντιμετώπισαν τις διαφορές μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης σχετικά με το Ιράν και το Ιράκ ως ζήτημα μεταξύ ίσων, αλλά ως θέμα ανυπακοής (Brzezinski 1997, 93).

«Εάν ένα έθνος είναι έτσι τοποθετημένο ώστε να μην είναι αναγκασμένο ούτε να υπερασπιστεί τα εδάφη του, ούτε να επιδιώξει την επέκταση της εδαφικής επικράτειάς του, κατέχει τότε, χάρη στην αποκλειστική στόχευσή του στη θάλασσα, το πλεονέκτημα σε σχέση με ένα έθνος του οποίου τα σύνορα είναι χερσαία» (Marshall 1974, 114, Kaplan 2012, 22). Η Αγγλία και η Αμερική είναι όντως τοποθετημένες κατ' αυτόν τον τρόπο και αμφότερες έχουν διάγει περιόδους παγκόσμιας κυριαρχίας στον ρου της ιστορίας (Kaplan 2012, 222).

Εάν, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν να αποφύγουν την υλοποίηση μιας τέτοιας περικύκλωσης μελλοντικά, πρέπει, σε καιρό ειρήνης, να φροντίσει ώστε να μην επιτραπεί σε κανένα κράτος ή συμμαχία στις περιοχές του Παλαιού Κόσμου, να αναδυθεί ως κυρίαρχη δύναμη, η οποία θα μπορούσε να απειλήσει την ασφάλειά τους (Spryckman 1944, 91). Επομένως, οι εσωτερικές σχέσεις ισχύος μεταξύ των κρατών της Ευρασίας θα καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την πορεία της αμερικανικής πολιτικής (Spryckman 1944, 90). Ωστόσο με την έλευση του εικοστού αιώνα εμφανίστηκαν ανεξάρτητες πηγές ισχύος που αμφισβήτησαν τη θέση της Ευρώπης ως μοναδικού συντελεστή της διεθνούς πολιτικής (Spryckman 1944, 64) και ταυτόχρονα, δεν είναι σαφές αν οι περισσότεροι Ευρωπαίοι θέλουν να είναι η Ευρώπη μεγάλη δύναμη και αν είναι προετοιμασμένοι να κάνουν ό,τι χρειάζεται για να γίνει (Brzezinski 1997, 111).

Αν οι δυτικοί έταίροι της Αμερικής την εκδίωκαν από τη βάση της στη δυτική περιφέρεια, αυτό θα σήμαινε αυτόματα το τέλος της αμερικανικής συμμετοχής στο παιχνίδι που διεξάγεται στην ευρασιατική σκακιέρα, ακόμη και αν κάτι τέτοιο σήμαινε πιθανώς την τελική υποταγή του δυτικού άκρου σε κάποιον αφυπνισμένο παίκτη που κατέχει τον ενδιάμεσο χώρο (Brzezinski 1997, 69). Με τα παράλια της Ευρασίας να κατακλύζονται από πολεμικά πλοία προς τέρψη των φιλοδοξιών των Κινέζων, των Ινδών και λοιπών που έρχονται να προστεθούν δίπλα στις Ηνωμένες Πολιτείες, την ίδια στιγμή που μια πιο πρακτική πολιτική οδός μειώνει τις αποστάσεις μεταξύ Ευρασίας

και Βόρειας Αμερικής, οι ανταγωνισμοί για την παγκόσμια ηγεμονία δεν μπορούν παρά να αυξάνονται σε ρυθμό και ένταση (Karlan 2012, 230).

Συζήτηση - Συμπεράσματα

Όπως αναφερθήκε και παραπάνω, η μέθοδος που επιλέχθηκε για τη διεκπεραίωση της εργασίας είναι η «ανάλυση περιεχομένου». Από τα τέσσερα γεωπολιτικά βιβλία που μελετήθηκαν εκτενώς, προέκυψε το κύριο μέρος της εργασίας που χωρίστηκε σε έξι κεφάλαια. Στο κάθε κεφάλαιο, καταγράφηκε αυτούσια η άποψη και ο τρόπος που περιγράφουν την Ευρώπη οι τέσσερις συγγραφείς – αναλυτές. Στόχος είναι, να αποτυπωθεί η αντίληψη που επικρατεί στην Αμερική για την ευρωπαϊκή ήπειρο. Η Αμερική, ως υπερδύναμη στα γεωπολιτικά παιχνίδια σε παγκόσμιο επίπεδο, κατέχει τον κύριο λόγο στα κρίσιμα ζητήματα που δημιουργούνται. Συνεπώς, ο τρόπος με τον οποίο η Αμερική αντιμετωπίζει την Ευρώπη έχει βαρύνουσα σημασία τόσο για την ευρωπαϊκή ήπειρο όσο και παγκοσμίως.

Μεταπολεμικά, οι σχέσεις μεταξύ Ευρώπης και Ηνωμένων Πολιτειών, αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης. Οι Αμερικανοί θεωρητικοί αναλυτές της γεωπολιτικής, προσεγγίζουν σε επιστημονικό πεδίο, πολλάκις και με διαφορετικούς τρόπους την Ευρώπη.

Η οικοδόμηση συμμαχιών ανάμεσα στα κράτη αποτελεί μια πετυχημένη άσκηση γεωστρατηγικής ισχύος. Η Ευρώπη, αποτελεί έναν φυσικό σύμμαχο της Αμερικής, όντας και οι δυο ήπειροι μέλη της βορειοατλαντικής συμμαχίας (NATO). Το NATO, καθιστά την Αμερική βασικό συμμετόχο στις εσωτερικές υποθέσεις της Ευρώπης. Οι δύο ήπειροι μοιράζονται κοινές αξίες, ίδια θρησκεία κατά κύριο λόγο και εφαρμόζουν παρόμοιες πολιτικές. Για να καταφέρει η Αμερική να πετύχει τους στόχους της, θα πρέπει να αντιμετωπίσει πρακτικά και όχι μόνο θεωρητικά, την Ευρώπη, ως παγκόσμιο και ισότιμο έταίρο τόσο σε πολιτικά θέματα όσο και στον τομέα της ασφάλειας αλλά και για κοινό σχεδιασμό μέτρων λήψης αποφάσεων. Με τον τρόπο

αυτό, θα αποτρέψει το γεγονός να αναδυθεί μια νέα δύναμη μέσα από την ήπειρο της Ευρασίας.

Στο διεθνές δίκαιο, ένα κυρίαρχο «κράτος», ορίζεται από καθορισμένα εδαφικά σύνορα, εντός των οποίων εφαρμόζονται οι νόμοι του κράτους σε ένα μόνιμο πληθυσμό, όπως ορίζεται από τους νόμους που ασκεί η εξουσία. Η νομιμότητα αυτής της εξουσίας θα πρέπει, να στηρίζεται στην κυριαρχία του λαού ή του έθνους (Σιδηρόπουλος 2014, 133). Η Ευρώπη χαρακτηρίζεται από την εσωτερική ετερογένεια αλλά παράλληλα αποδέχεται τις οικονομικές, πολιτικές και γλωσσικές διαφορές που υφίστανται στην ήπειρο. Η γεωγραφική πολυπλοκότητα της Ευρώπης, είναι ο λόγος που αυτές οι ανομοιογένειές της θα συνεχίσουν να την χαρακτηρίζουν και τα επόμενα χρόνια. Ωστόσο, οι Αμερικανοί θεωρητικοί της γεωπολιτικής επισημαίνουν πως οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν να αναδειχθεί η Ευρώπη σε μια ενιαία οντότητα. Ο λόγος είναι, για να μπορέσει η Αμερική να έχει έναν καθαρά ευρωπαϊκό και πιστό σύμμαχο στην παγκόσμια ηγεσία της για την επίτευξη μιας παγκόσμιας τάξης και παράλληλα να είναι σίγουρη ότι τα πιο ισχυρά κράτη της Ευρώπης όπως η Γαλλία και η Γερμανία δεν θα επιθυμήσουν να πάρουν την πρωτοκαθεδρία της Αμερικής ως παγκόσμια δύναμη. Αρχικά ως Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (1952) από τη Γαλλία και τη Γερμανία, έπειτα ως Ευρωπαϊκή Κοινότητα (1990) ως πολιτική ένωση και τέλος ως Ευρωπαϊκή Ένωση (1993), που πλέον αριθμεί 28 μέλη και 24 διαφορετικές γλώσσες, η Ευρώπη με αμερικανική βοήθεια, ακόμα και σήμερα επιζητάει την ένωση εντός της ηπείρου. Εντούτοις, οι διαφορές και οι διαφωνίες κυρίως οι οικονομικές, συνεχίζουν να υφίστανται στην ευρωπαϊκή ήπειρο και με αυτόν τον τρόπο συντηρείται ο οικονομικός κατακερματισμός της ηπείρου. Το παράδειγμα του χρέους της Ελλάδας και η αντιμετώπιση της Γερμανίας που αναφέρθηκε και σε παραπάνω κεφάλαιο, είναι απόρροια των διαφορετικών ρυθμών ανάπτυξης που υφίστανται στη Βόρεια και τη Νότια Ευρώπη.

Σύμφωνα με τον Sir H. J. Mackinder: όποιος ελέγχει την Ανατολική Ευρώπη, ελέγχει την *Κεντρική Γη*. Όποιος ελέγχει την *Κεντρική Γη* ελέγχει το *Παγκόσμιο Νησί*. Όποιος ελέγχει το *Παγκόσμιο Νησί*, ελέγχει τον κόσμο (Σιδηρόπουλος 2014, 130). Η Ευρασία χωρικά κατέχει το μεγαλύτερο μέρος του Παγκόσμιου Νησιού του Sir H. J.

Mackinder και αποτελεί άξονα από γεωπολιτική άποψη. Η Αμερική θέλει να κρατήσει τη πρωτοκαθεδρία της ως παγκόσμια γεωπολιτική δύναμη. Για το λόγο αυτό, η υπερήπειρος της Ευρασίας έχει πολύ μεγάλη σημασία για τους Αμερικανούς. Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, η Αμερική δεν θέλει να αφήσει κανένα κράτος να αναδυθεί ως παγκόσμια δύναμη. Η Ευρώπη, σύμφωνα με τους Αμερικανούς γεωπολιτικούς είναι μια μικρή χερσόνησος της Ευρασίας και περιλαμβάνει περιοχές με υψηλή πυκνότητα πληθυσμού αλλά και δυνατούς «παίκτες» στο παγκόσμιο «παιχνίδι» της γεωπολιτικής. Ο ακριβής ρόλος που έχει η Ευρώπη στην Ευρασιατική ήπειρο είναι ότι αποτελεί γεωπολιτικό προγεφύρωμα της Αμερικής μέσω της Ατλαντικής Συμμαχίας. Με αυτόν τον τρόπο, η Αμερική καταφέρνει να κατοχυρώσει και να ασκήσει άμεσα πολιτική επιρροή και στρατιωτική δύναμη σε ολόκληρη την ευρασιατική ήπειρο. Πρέπει να σημειωθεί ότι, γεωγραφικά η ήπειρος της Αμερικής περιβάλλεται από τη χερσαία μάζα της Ευρασίας, την Αφρική και την Αυστραλία. Οπότε αν οι Ηνωμένες Πολιτείες απομακρύνονταν πολιτικά, οικονομικά και αμυντικά από την Ευρώπη, θα μετατρέπονταν σε γεωπολιτικό επίπεδο, σε μια απομονωμένη νησίδα ανοιχτά της Ευρασίας. Θεωρητικά, ο κεντρικός γεωστρατηγικός στόχος της Αμερικής, είναι μέσα από τη συμμαχία με μια διευρυνόμενη Ευρώπη, να καταφέρει να προβάλλει στην Ευρασία τη δική της διεθνή δημοκρατική και συνεργατική παγκόσμια τάξη πραγμάτων.

Όπως σημειώθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, η Ευρώπη χαρακτηρίζεται σε μεγάλο ποσοστό από τη θρησκεία του Χριστιανισμού. Παρά την εσωτερική ετερογένεια που υπάρχει στην ήπειρο, η κουλτούρα της θρησκείας είναι κατά κύριο λόγο κοινή. Η Ευρώπη, σύμφωνα με την Αμερική, είναι ένας κοινός πολιτισμός με κοινή χριστιανική παράδοση. Επιπλέον, ο Χριστιανισμός δεν αποτελεί κοινή θρησκεία μόνο για τα κράτη της Ευρώπης, αλλά μοιράζεται κατά κύριο λόγο την ίδια θρησκευτική κληρονομιά με την Αμερική. Η Δύση, προσδοκεί ότι η θρησκεία του Χριστιανισμού αλλά και σε ευρύτερο επίπεδο η κουλτούρα της, θα πάρει παγκόσμιες διαστάσεις και για αυτό προωθεί η Αμερική τον Χριστιανισμό στην υπερήπειρο της Ευρασίας, μέσω του φυσικού συμμάχου της, την Ευρώπη. Οι κοινωνίες, οι οποίες έχουν δυτική χριστιανική κληρονομιά αναπτύσσονται οικονομικά και ακολουθούν μία δημοκρατική πολιτική πορεία (Huntington, 34). Για το λόγο αυτό, η Δύση είναι και θα

παραμένει για αρκετά χρόνια ο ισχυρότερος πολιτισμός παρά το γεγονός ότι η δύναμη της σε σχέση με άλλους πολιτισμούς φθίνει. Ενώ η Δύση προσπαθεί να προστατεύσει τις αξίες της και τα συμφέροντα της, μερικές μη δυτικές κοινωνίες προσπαθούν να τη μιμηθούν και να συνταχθούν μαζί της και άλλες κυρίως κομφουκιανικές και ισλαμικές κοινωνίες επιθυμούν να έρθουν αντιμέτωπες μαζί της με στόχο να «εξισορροπήσουν» τη δύναμη της Δύσης, ενισχύοντας την οικονομική και τη στρατιωτική τους ισχύ.

Στη γεωπολιτική, οι όροι «μεγάλη δύναμη» και «υπερδύναμη» ορίζουν τις χώρες που διακρίνονται για τα οικονομικά και στρατιωτικά τους πλεονεκτήματα. Ωστόσο, στη γεωγραφία γενικά ο όρος «μεγάλη δύναμη» αναφέρεται στην ισχύ ενός κράτους σε σχέση με ένα άλλο. Μια μεγάλη δύναμη μπορεί να χαρακτηριστεί από το εξαιρετικό οικονομικό και δημογραφικό της βάρος και τον ρόλο που διαδραματίζει σε παγκόσμιο επίπεδο, ειδικά μέσω του ελέγχου των δικτύων και των ρευμάτων που οργανώνουν τον κόσμο. Χρονολογικά και ιστορικά υπήρξαν διάφορες υπερδυνάμεις όπως για παράδειγμα η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, των οποίων τα χαρακτηριστικά διαφέρουν ελάχιστα. Σήμερα, ως υπερδύναμη χαρακτηρίζονται οι Ηνωμένες Πολιτείες, εφόσον αντιπροσωπεύουν την πιο ολοκληρωμένη δύναμη παγκοσμίως, διότι είναι μια πλούσια χώρα που ελέγχει και εκμεταλλεύεται το έδαφός της, έχει δυναμικό πληθυσμό, πολυπολιτισμικό, ανανεώσιμο μέσω μετανάστευσης, διαθέτει διεθνή ακτινοβολία η οποία οφείλεται στη νομισματική, χρηματοπιστωτική, εμπορική, πολιτιστική, διπλωματική και στρατιωτική κυριαρχία της. Η γεωγραφική θέση ενός κράτους, καθορίζει σε συνδυασμό και με άλλους παράγοντες, την ισχύ του και τα προβλήματα της ασφάλειάς του. Για να χαρακτηριστεί ένα κράτος ως «υπερδύναμη», χρειάζεται αρχικά να διαθέτει μια πληθώρα ανθρώπων (πληθυσμιακή πυκνότητα) και φυσικών πόρων, που καθορίζονται από τις κλιματικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χώρο. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι υπερβόρειες περιοχές του πλανήτη όπου οι ακραίες θερμοκρασίες δεν επιτρέπουν την τοπική παραγωγή τροφίμων και δεν είναι ελκυστική για πολλούς ανθρώπους, ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι ένας αρκετά μεγάλος πληθυσμός που κατοικεί σε μια γεωγραφική περιοχή με χαμηλό επίπεδο στοιχειώσους συντήρησης, θα αποτελεί μειονέκτημα στην άσκηση ισχύος του κράτους (για παράδειγμα Κίνα και Ινδία). Ταυτόχρονα, σημαντικό ρόλο στην ισχύ των κρατών

κατέχουν και οι βιομηχανικοί πόροι που παράγουν τα μέσα του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού και χρησιμοποιούνται για στρατιωτική και πολιτική ισχύ. Επιπλέον, πολύ σημαντική για την ισχύ ενός κράτους είναι η παραγωγή ενέργειας (ενεργειακή ισχύ), δηλαδή η παραγωγή πετρελαίου κυρίως, όπου μια από τις βασικές περιοχές παραγωγής πετρελαίου βρίσκεται στην περιοχή της Ευρωπαϊκής Μεσογείου αλλά και η υδροδυναμική ενέργεια. Στη σύγχρονη εποχή, ο παράγοντας που συνδέεται άμεσα με την ισχύ ενός κράτους είναι η βιομηχανική του παραγωγή. Παράλληλα, η αεροπορική ισχύς είναι ένας παράγοντας που συμβάλλει στην υπεροχή ενός κράτους. Δεν αφορά μόνο τα αεροσκάφη αλλά και τις βάσεις που βρίσκονται σε χερσαία εδάφη καθώς συμβάλλουν στον ανεφοδιασμό των αεροσκαφών με τεράστιες ποσότητες καυσίμων. Με αυτόν τον τρόπο, ένα κράτος με ανεπτυγμένη αεροπορική ισχύ σημαίνει ότι έχει δημιουργήσει πολλές βάσεις για ανεφοδιασμό των αεροσκαφών σε διάφορα σημεία παγκοσμίως, πέρα από τα σύνορά του και παράλληλα την επιτυχία ενός κράτους σε συνθήκες σύγχρονου πολέμου την καθορίζει ο συνδυασμός και ο συντονισμός αεροπορίας, ναυτικού και στρατού.

Σε προηγούμενα κεφάλαια σημειώθηκε πώς κύριος στόχος της Αμερικής είναι να παραμείνει ως η μοναδική πλανητική δύναμη. Για να επιτύχει το στόχο της πρέπει να διατηρήσει τη συμμαχία της με την Ευρώπη και να επιζητήσει την ομοιογένεια της ηπείρου με σκοπό να αποτρέψει την ανάδυση κάποιας νέας υπερδύναμης, η οποία θα εμποδίσει την Αμερική να πάψει να είναι πλανητική δύναμη. Συνεπώς, οι Αμερικανοί θεωρητικοί αναλυτές της γεωπολιτικής καθιστούν σαφές το γεγονός ότι θεωρητικά, οι Ηνωμένες Πολιτείες θεωρούν την Ευρώπη ισότιμο έταίρο στις γεωπολιτικές υποθέσεις, ωστόσο, στην πράξη η Ευρώπη αντιμετωπίζεται ως αντίπαλος της Αμερικής. Δεν είναι γνωστό αν οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι προετοιμασμένες να μοιραστούν με ίσους όρους με την Ευρώπη την ηγεσία τη Μέση Ανατολή, μια περιοχή που γεωγραφικά βρίσκεται πιο κοντά στην Ευρώπη παρά στην Αμερική αλλά και πολλά ευρωπαϊκά κράτη έχουν από παλαιότερα υφιστάμενα συμφέροντα εκεί. Για παράδειγμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες στο ζήτημα με το Ιράν και το Ιράκ, δεν αντιμετώπισαν ποτέ τις διαφορές με την Ευρώπη ως ζήτημα μεταξύ ίσων εταίρων αλλά ως ένα θέμα ανυπακοής.

Η Ευρώπη χωρικά εντάσσεται εντός της γεωγραφικής περιοχής που ορίζει ο Spykman ‘Rimland’. Συνεπώς, γεωστρατηγικά και γεωπολιτικά αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές περιοχές του πλανήτη. Συμπερασματικά και με βάση τα παραπάνω, η Ευρώπη διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στα γεωπολιτικά παιχνίδια της Αμερικής. Οι σχέσεις των δύο ηπείρων ξεκινάνε από την περίοδο της αποικιοκρατίας και συνεχίζουν με πιο έντονο βαθμό ακόμα και σήμερα. Μοιράζονται την ίδια θρησκεία και συνεπώς τη δυτική κουλτούρα. Είναι σύμμαχοι και συμμετοχοί στη βορειοατλαντική συμμαχία (NATO), ωστόσο παράλληλα οι αναλυτές θεωρούν ότι ποτέ η Αμερική δεν θεώρησε την Ευρώπη ως ισότιμο έταίρο στις αποφάσεις που λάμβανε. Είναι σαφές το γεγονός ότι για τις Ηνωμένες Πολιτείες, η Ευρώπη αποτελεί μια από τις ευρασιατικές χερσονήσους και λειτουργεί ως το αμερικανικό προγεφύρωμα για τη μεταπαλάδευση της δημοκρατίας που θεωρεί η Αμερική, στην υπεrhήπειρο της Ευρασίας. Για το λόγο αυτό, η Αμερική προωθεί συνέχεια το μοντέλο της ενωμένης Ευρώπης –παρά το γεγονός ότι πάντα χαρακτηριζόταν από εσωτερική ετερογένεια –, με σκοπό επίσης να μην αναδυθεί καμία νέα δύναμη ισχυρότερη από εκείνη στο γεωπολιτικό παιχνίδι. Εντούτοις, η Αμερική δεν μπορεί από μόνη της να δημιουργήσει την ενοποίηση που επιθυμεί εντός της ευρωπαϊκής ηπείρου γι’ αυτό επιζητά τη συνεργασία με τους βασικούς Ευρωπαίους εταίρους τη Γαλλία και τη Γερμανία. Μπορεί όμως να αποτρέψει την ένωσή της, όμως αυτή η επιλογή θα ήταν ολέθρια και για τις δυο πλευρές. Συνεπώς, είναι πολύ σημαντική η συνεργασία μεταξύ Αμερικής, Γαλλίας και Γερμανίας, για να επιδιώξουν μια βιώσιμη για τους Αμερικανούς Ευρώπη που ταυτόχρονα θα παραμένει στενά συνδεδεμένη με τις Ηνωμένες Πολιτείες και θα διευρύνει προς την Ανατολή τα δημοκρατικά διεθνή συστήματα συνεργασίας. Η συνεργασία λοιπόν με την Ευρώπη αποτελεί βασικό στόχο της Αμερικής στα γεωπολιτικά ζητήματα, διότι χωρίς τη συμμαχία με τη Γαλλία ή τη Γερμανία δεν θα υπάρχει η ενωμένη Ευρώπη και συνεπώς χωρίς την Ευρώπη δεν θα υπάρξει το διευρασιατικό σύστημα. Πλέον, το μεγάλο γεγονός έχει μετατοπιστεί από την περιφερειακή στην παγκόσμια κλίμακα και η υπεροχή στην ευρασιατική ήπειρο συνεπάγεται με τη παγκόσμια πρωτοκαθεδρία. Για πρώτη φορά μια μη ευρασιατική δύναμη, η Αμερική, κατέχει τη διεθνή πρωτοκαθεδρία και η δύναμή της εκδιπλώνεται σε όλες τις περιφέρειες της ευρασιατικής υπεrhήπειρου.

Το χαρακτηριστικό της γεωπολιτικής είναι ότι δεν μπορεί να προβλέψει απόλυτα το μέλλον του πλανήτη. Ωστόσο, αγγίζει ένα πολύ ικανοποιητικό ποσοστό. Συνεχώς, εμφανίζονται νέα γεωπολιτικά ζητήματα. Η συγκεκριμένη εργασία προσπάθησε μέσω μιας βιβλιογραφικής ανασκόπησης να αποτυπώσει και εν συνεχεία να σχολιάσει μια σειρά από γεγονότα τα οποία θα μπορούν να απαντήσουν στα βασικά ερωτήματα που τέθηκαν για τη διεκπεραίωσή της. Συνεπώς, το παραπάνω κείμενο, παρουσιάζει μια συνοπτική ανάλυση που προκύπτει από τα δοκίμια των Αμερικανών αναλυτών της γεωπολιτικής, για το πώς αναφέρονται και πώς χαρακτηρίζουν την ήπειρο της Ευρώπης.

Σημειώσεις

1. **Θεωρία της Κεντρικής Γης:** Ο Sir H. Mackinder χώριζε τον κόσμο στο Παγκόσμιο Νησί (World Island), το οποίο το αποτελούν οι ήπειροι της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής, τα παράκτια νησιά (Off-shore Islands) που περιελάμβαναν τα Βρετανικά νησιά και τα Ιαπωνικά, τα απομακρυσμένα (Outlying Islands) νησιά όπου εκεί άνηκαν η Αυστραλία, η Αμερική και η Ινδονησία και τέλος την Κεντρική Γη (Heartland) που βρίσκεται στο κέντρο του Παγκόσμιου νησιού. Το 1919, συνοψίζει την θεωρία του ως εξής: «Όποιος ελέγχει την περιφερειακή ημισέλινο ελέγχει την Κεντρική Γη. Όποιος ελέγχει την Κεντρική Γη ελέγχει το Παγκόσμιο νησί. Όποιος ελέγχει το Παγκόσμιο νησί ελέγχει τον Κόσμο» (Σιδηρόπουλος, 2014).
2. **Rimland:** ο όρος αναφέρεται από τον Spykman και χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει τον παράλιο γεωγραφικό χώρο, ο οποίος περιβάλλει την Κεντρική Γη. Στα ελληνικά ο όρος έχει αποδοθεί ως εσωτερικός δακτύλιος ή περιφερειακός δακτύλιος (Ι. Θ. Μάζης, 1989).
3. **NATO:** (Αγγλικά: North Atlantic Treaty Organization, Γαλλικά: Organisation du traité de l'Atlantique Nord, OTAN, Ελληνικά: Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου), γνωστό και ως Βορειοατλαντική Συμμαχία, είναι μια στρατιωτική αμυντικά συμμαχία χωρών της Δύσης, με σκοπό την ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των χωρών – μελών σε πολλούς τομείς όπως στρατιωτικό, πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και μορφωτικό, αλλά και την προώθηση γεωπολιτικών συμφερόντων και την αποτροπή ένοπλης επίθεσης μεταξύ των χωρών που είναι μέλη της συμφωνίας. Υπογράφηκε τον Απρίλιο του 1949 στην Ουάσινγκτον, ΗΠΑ, από 10 ευρωπαϊκές χώρες (Βέλγιο, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Δανία, Ισλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Ολλανδία και Πορτογαλία) και 2 της βόρειας Αμερικής (Καναδό, Ηνωμένες Πολιτείες). Η Ελλάδα προσχώρησε το 1952.
4. **Αποικισμός:** θεωρείται η διαδικασία χωρικής και δημογραφικής επέκτασης, η οποία αφορά αυστηρά τη μετανάστευση και τα μεταναστευτικά ρεύματα και προϋποθέτει την ύπαρξη μητροπόλεων, οργανωμένων κρατών με αποικιοκρατική ή αναπτυξιακή πολιτική. Πιο αναλυτικά, αποικισμός είναι η εγκατάσταση ανθρώπων σε ξένη χώρα που μπορεί να είναι ακατοίκητη ή/και κατοικημένη (αφορά μόνιμη εγκατάσταση συνόλου ανθρώπων σε ξένο γεωγραφικό χώρο με διοικητική ή συνταγματική σχέση με τη μητρόπολη). Είναι μια επεκτατική διαδικασία που συνιστάται στην εγκατάσταση στην εγκατάσταση αποίκων που θέτουν υπό ξένη επιρροή άλλες περιοχές διαφορετικών λαών που ήδη κατοικούσαν εκεί. Ο αποικισμός δεν πρέπει να συγχέεται με την αποικιοκρατία (Σιδηρόπουλος 2014, 25).
5. **Κόνραντ Αντενάουερ:** Konrad Hermann Joseph Adenauer, 5 Ιανουαρίου 1918 – 19 Απριλίου 1967), Γερμανός πολιτικός που διετέλεσε ως ο πρώτος μεταπολεμικός καγκελάριος της Γερμανίας (τότε Δυτικής Γερμανίας) (1949 – 1963).

6. **Συνθήκη των Βερσαλλιών:** είναι η Συνθήκη της ειρήνης που τερμάτισε επίσημα τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ανάμεσα στην Αντάντ (γαλλικά: Entente) και τη Γερμανική Αυτοκρατορία.
7. **Τουρκεστάν:** πόλη του Καζακστάν
8. **Βόρειο Ακρωτήριο:** είναι ακρωτήριο της Νορβηγίας. Το Βόρειο Ακρωτήριο είναι το σημείο όπου η Νορβηγική Θάλασσα –τμήμα του Ατλαντικού Ωκεανού–, συναντά τη Θάλασσα του Μπάρεντς, τμήμα του Αρκτικού Ωκεανού.
9. **Ντακάρ:** Πρωτεύουσα της Σενεγάλης
10. **Βεστφαλιανό σύστημα:** οι αρχές της Συνθήκης της Βεστφαλίας, αποτελούν τη μοναδική αποδεκτή βάση της παγκόσμιας τάξης που υφίσταται σήμερα. Στα πλαίσια της συνθήκης, οι Ευρωπαίοι πολιτικοί ταυτίζουν την ασφάλεια με την ισορροπία ισχύος σε συνδυασμό με την περιορισμένη άσκηση εξουσίας. Το σημερινό διεθνές πολιτικό σύστημα έχει τις απαρχές του στην Ειρήνη της Βεστφαλίας (1648), τη συνθήκη που τερμάτισε τον πανευρωπαϊκό Τριακονταετή Πόλεμο.
11. **Ανατολικό Ημισφαίριο:** είναι γεωγραφικός όρος για το ήμισυ της γης που βρίσκεται ανατολικά του πρώτου μεσημβρινού (διασχίζει το Γρίνουιτς, Αγγλία) και δυτικά του αντιμεσημβρινού στην αντίθετη πλευρά του πλανήτη. Χρησιμοποιείται για την Ευρώπη, την Ασία, την Αφρική και την Αυστραλία. Χρησιμοποιείται επίσης με γεωπολιτική έννοια, ως συνώνυμο του «Παλαιού Κόσμου».

Βιβλιογραφία

- Spykman N., 'Η Γεωγραφία της Ειρήνης', εκδόσεις Παπαζήση (Geolab), μετάφραση Κελάνδριας Π., Αθήνα, 2004.
- Brzezinski Z., 'Η Μεγάλη Σκακιέρα', Εκδοτικός Οίκος Λιβανή, μετάφραση Αστερίου Ε., Αθήνα, 1997
- Kaplan R., 'Η εκδίκηση της Γεωγραφίας', εκδόσεις Μελάι, μετάφραση Κατσούλας Σ., Αθήνα, 2017
- Kissinger H., 'Παγκόσμια Τάξη', Εκδοτικός Οίκος Λιβανή, μετάφραση Γιανναρούδη Δ., Αθήνα, 2014
- Huntington S., 'Η Σύγκρουση των Πολιτισμών, και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης', Εκδόσεις Πατάκη, μετάφραση Ριζοθανάση Σ., Αθήνα, 2016
- Σιδηρόπουλος Γ., 'Ανθρωπογεωγραφίας συνοπτικό λεξικό, Άτακται Γλώσσαι', εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 2014
- Σιδηρόπουλος Γ., 'Εισαγωγή στη γραφική σημειολογία', εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2006
- Ιωσηφίδης Θ., 'Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες', εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2008
- Κυριαζή Ν., 'Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών', εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα, 2011
- Gerace, M. P. (2007) 'Between Mackinder and Spykman: Geopolitics , containment , and After', 5933 doi: 10.1080/01495939108402855.
- Πλατιάς Α., 'Η συνεισφορά του Θουκυδίδη στις διεθνείς σχέσεις και στις στρατηγικές σπουδές', εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2014

Διαδικτυακές Πηγές

- Wikipedia (2019), «Ευρώπη» <https://el.wikipedia.org/wiki/Ευρώπη> [πρόσβαση 23/3/2019]

- Wikipedia, (2017), «Γεωπολιτική», <https://el.wikipedia.org/wiki/Γεωπολιτική> [πρόσβαση 25/3/2019]
- Wikipedia, (2019), “Geostrategy”, <https://en.wikipedia.org/wiki/Geostrategy>, [πρόσβαση 25/3/2019]
- Wikipedia, (2019), “Colonialism” <https://en.wikipedia.org/wiki/Colonialism>, [πρόσβαση 29/5/2019]
- Wikipedia, (2018), «Ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής» https://el.wikipedia.org/wiki/Ιστορία_των_Ηνωμένων_Πολιτειών_Αμερικής, [πρόσβαση 28/5/2019]
- Wikipedia, (2019), «NATO» <https://el.wikipedia.org/wiki/NATO>, [πρόσβαση 30/5/2019]
- Wikipedia, (2018), “Κόνραντ Αντενάουερ” https://el.wikipedia.org/wiki/Κόνραντ_Αντενάουερ, [πρόσβαση 30/5/2019]
- Wikipedia, (2019), «Συνθήκη των Βερσαλλιών», https://el.wikipedia.org/wiki/Συνθήκη_των_Βερσαλλιών, [πρόσβαση 30/5/2019]
- Wikipedia, (2017), «Νέος Κόσμος», https://el.wikipedia.org/wiki/Νέος_Κόσμος, [πρόσβαση 30/5/2019]
- Wikipedia, (2018), «Ανατολικό Ημισφαίριο» https://el.wikipedia.org/wiki/Ανατολικό_ημισφαίριο, [πρόσβαση 30/5/2019]
- Wikipedia, (2018), «Μεγάλες Θρησκείες» https://el.wikipedia.org/wiki/Μεγάλες_θρησκείες [πρόσβαση 1/6/2019]
- Eurostat, (2008), “GISCO: GEOGRAPHICAL INFORMATION AND MAPS” <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gisco/geodata/reference-data/administrative-units-statistical-units/countries> [πρόσβαση 23/3/2019]